

lognál hosszabb ideig foglalkozott az izomrostok finomabb fejlődésének megvizsgálásával s a feltűnést keltő eredmények ismertetése a cs. tud. akadémia emlékirataiban talált méltó helyet. 1861-ben nyilvánosságra hozta az izomidegvégződés felfedezését, a mely felfedezés tisztán Margót illeti meg, nem pedig Kühnet, a ki « mozogató idegek környi végciről » szóló értekezéseit csak 1862-ben hozta nyilvánosságra, tehát Margónál egy évvel később, és a tudós világ ezt mégis « Kühne-féle idegvégkészlék »-nek nevezte, mert Bécs literatúráját, a hol Margó felfedezése közzétetett, kevésse forgatta.

Margó még 1853-ban beutazta Német-, Francia- és Spanyolországot, mely alkalommal a Gibraltártól kiindulva Afrika partjait is meglátogatta. 1863-ban Isztria, Illiria és Dalmácia partjain tett hosszas tanulmányokat a tenger állatvilágának kutatásával. 1867-ben ismét beutazta Német- és Franciaországot, továbbá Svájcot és Olaszországot. 1871-ben a zoológiai muzeumok tanulmányozása végett a közoktatásiügyi miniszter megbízása folytán Angliába, Németországba, Hollandiába, és Belgiumba ment. Angliában, mint választmányi tagja a brit « Association for the Advancement of Sciences » elettani osztályának, résztvevett ennek ülésein és egy állattani tengeri kirándulást tett Edinburgh közelében Thomson W. zoológia-tanárnak és több más külföldi tudósoknak társaságában. 1875-ben ismét Angliába utazott s ekkor Darwinnal is személyesen megismerkedett, meglátogatta őt downi mezei jóságán. Darwin Margót munkái után már jól ismerte s kiváló előzékenységgel fogadta.

A mellett, hogy Margó mint buvár messze kiterjedő szakmunkássággal és tudományos összeköttetések létesítésével, mint tanár pedig lelkes és tudományos zomjás nevelésével volt elfoglalva, talált magának időt arra is, hogy a természettudományok iránt való érdeklődést hazánk művelt közönségében felébreszesse, hogy azt minél szélesebb körökben terjesztesse. Amagyar természettudományi társulat népszerű folyóirataiban több becses értekezést közlött: Darwin munkáinak magyar fordítását ő revideálta; a leghiresebb állatbuvárok, így Darwin és Agassiz fölött ő tartott és irt nagyszabású emlékbeszédeket.

1884. szeptember 24-én ünnepelte az egyetem bölcsészettudományának 50 éves jubileumát, mely alkalommal diszoklevelet kapott. Most pedig volt tanítványai, a kik mint orvosok, tanárok stb. működnek a tudományosság terén, egy rendkívül diszes, névállásúkkal ellátott albumot fognak neki hálájuk és elismerésük kifejezéséül átnyújtani.

A mi egyéni természetét illeti, Margo nyugodt, szerény lelkületű tudós; barátja a csendes otthonnak, tudományt szomjazó lelke itt találja meg a kellő tápot gazdag szakkönyvtárában, a hol visszavonulva a nagyvilági zajtól, dolgozik folyton, lankadatlanul. Modora rendkívül barátságos mindenki irányában; társaságban oly otthonos, mint akár egy ifjú salonthős. Előadási modora kiválóan kedves; képes a közönségesen visszariasztott tárgyaknak is megnyerni a legyengébb idegzetű hallgatóságát. Beszédéből a mély tudomány s a lelkesedés tüze sugárzik.

Margó egyike a legtekintélyesebb s a nagy számu hallgatóság előtt legkedveltebb tanároknak. Tanterme mindig telve van hallgatókkal, kik között nemcsak orvosok, bölcsészek és gyógyszerészek vannak, hanem jelentékeny számmal jogászok és teológusok is, a kik mindnyáján kiváló érdeklődéssel s éber kíváncsisággal hallgatják előadásait, mintegy leve minden szavát. És ő beszél lelkesedéssel a természet nagy titkairól,

amelyek évmillióidok óta ott vannak a szerves világ életében, titkokról, melyekbe csak egy Darwin és egy Wallace szelleme birt mélyebben behatolni.

A király a tudományokban és tanári működésében tanusított érdemeiért 1880-ban a Lipót-rend nagykeresztjének adományozása által tüntette ki. A « m. orvosok és természetvizsgálók » 1869-ben a Balassa-féle 100 aranyos díjat ítélte neki, mint a ki legkiválóbb irodalmi tevékenységet fejtett ki, 1873-ban a bécsi világtárlaton kitűnő összehasonlító boncznati készítményei elismerő oklevelet nyertek. Sok bel- és külföldi tudós társaság választotta tagjává. Az egyetemnek 1880. évben rector magnificusa volt s mint ilyen vezette az egyetem 100-ad-éves jubileumának ünnepélyeit.

SZIGETHY KÁROLY.

IBOLYATÓ.

Bokor alatt ibolyató
Illatosan, virulva nő.
Rugog rajta harmat gyöngye,
Él szeliden csend- s örömben.

Hűs árnya van a bokornak,
Viharok itt nem tombolnak.
Zizeg szél, ha rátalál,
Megesőkölja és tova száll.

Delelő nap hő sugára
Ide is sűt a bokrára,
De sűtődött a lombsátor
Eltartja az ibolyátot.

Ibolyatón három bimbó
Szendereg, még egy sem nyíltó.
Leveles ág elringatta,
Esti szellő elaltatta.

Igy él a tő szép szerényen,
Nem magasban, nem is fényben,
Egy vágya van a világban:
Gyönyörködni virágában.

Bokor alatt ibolyató,
Áldjon meg a jó teremtető!
Ég áldása: tiszta harmat
Reggel, este legyen rajtat!

Te vagy ez, én kis családomb,
Reményességem, boldogságomb.
Rengő bokor védő árnya:
Az én lellem borul rája.

TÓTH PÁL.

NAPLÓTÖRÉDEK AZ ALDUNA MELLŐL.

Irtá

DE GERANDO ATTILA.

(Folytatás.)

Drenkova, szeptember 11. este.

Jó nagy sétát tettem gyalog, lefelé s vissza, a Duna mentén. Egy nagy cigányfiú, ki holmi-mat vitte, majdnem megsokallotta a mulatságot, s visszajövet, jobb fizetés reményében, mind nyögte lassu indus kiejtésével: « izzt vájt ». — Itt a parasztok nyelve az oláh, s egy kevés német.

Sétám igazán volt. Kedvem volna minden barátomnak sürgönyözni, hogy ide jöjjön. Hajón korántsem oly nagyszerű a benyomás; igen gyorsan halad az ember, s onnét messziről nem is sejti a tárgyak valóságos arányait.
Szép Drenkova közvetlen környéke is, a mindenfelől magasra emelkedő, többnyire erdős hegyoldalokkal. Délkeletre a magyar hegyorszó a szerb oldal felé húllámzó éle mögé tűnik, míg alattuk a Duna tágas ívbén terül szét és fordul meg. Az ut az iv szélét követi, s minden lépésre terjed a tájkép. Több bányászteleppel találkoztam: fehérlo házesoportok, a Drenkova felé és, többnyire fátlán, alacsonyan lejtők tövén. Az egyik ily lejtőn vasut jár meredeken föl egy kőszénbánya nyílásáig; és

kétféle hatalmas zöldes-barna sziklák törnek elő.

Szemköztem velem magas, erdős, itt-ott tisztásokkal élénkített hegyláncz vonult egyenesen a Dunához, mint valami óriási sötét fal. A magyar és a szerb előtér most már nem értek össze, s a nyíláson át feltűnt az utóbinnak folytatása egy távoli zöldelő tisztásig, mely ferdén a Dunára nézett. Alatta, a nyílásban, fehér vonal karcolta keresztül a Dunát: a *Dojke* nevű esés sodrának vonala.

Egy hídhoz értem; balra jókora erdős völgy nyult be a hegyébe; jobbra, leomló fűzfák árnyékában, patak erőteljesebb a Duna felé. Széles deltáján kukorica sárgult. Ez a *Szirinya* völgye és patakja.

A delta végénél már ott volt a magas, erdős hegyvonul közvetlen töve. Innét kezdve az országúti szakadaton szorosra változik a hegy és víz közt; itt kezdődött sétám legszebb része. A hegyláncz a Dunába szökellő végfokán s a tulsó, délkeleti lejtőn, melyre csakhamar kiértem, hatalmas sziklatörzsök állanak ki s ereszkednek a folyóig: ezek ama függőleges kőszalagok alsó végei, melyeket már tegnap szemléltem a hajóról. Be kellett ezekbe vájni az országútot, mely a mellett mindegyiknél erősen ki is kanyarodik a víz felé, a magas falat keresztül a szétötrő szikla parti talapatára; az ut szélét, e fal tetején, kőkarzat kerüti.

Ezen kanyarulatok a sétának fénypontjai. Világos erkélyek, honnan a gyönyörü tájnak mind újabb és újabb része világ láthatóvá. Mindenik egy-egy színváltozást ígér s idéz elő. A szerb part ugyan, túl a vizen, terjedelmesebb, s így állandóbb egészét képez; s a magyar ellenben csak részletként tűnik elő, s a kíváncsiság, meglepetés, egyre fokozódik. Magok az áttört sziklagátak egészen más képet mutatnak, a mint azokat egyik vagy másik oldalról nézzük. Többször tapasztaltam, s mindannyiszor álmétködvén csodálgattam. Északról nézve, tisztességes nagyságu szikla állt előttem; áthaladtam a boltszerűen rám hajló, oldalt nyitott kőfolyosón, visszanéztem: s íme, a szikla óriássá nőtt, fenyegetőn kapaszzkodott az erdős hegyoldalon fel a hegygerinczig, ropant függőleges falakat, tátongó üregeket, ágaskodó vagy hullámzó rétegeket mutatva, s vörös, kék, sárga folttokkal élénkítve általános szürkés színezetét.

Ezen egyes tarajok közt sűrű lombtakaró emelkedik az utól felfelé, feljebb azonban megint kikandikált egy vagy más kisebb-nagyobb sziklacsinus, melyeknek valódi alakját a lejtő meredeksége miatt nem lehetett jól kivenni. Az egyik hegyesen állott ki a zöldből, s míg a tájra már alkonyat borult, egyedül tündöklött a magasban a nap utolsó sugarainál.

Egész addig mentem, míg a sziklák elmaradván, a hegyoldal kizárólag erdővé válik, s így a következő erdős vidékre olvad.

E távol vidék felett ott volt a *Treszkovác* vízintészen levágot, s ezen oldalról erdő s gúljája. Már a Petra-lungától fogva meglátszik.

A *Petra-lunga* hosszú, lapos, keskeny, természetes kőpad, mely a leirt sziklasarkok egyikéből sarkantyú módjára a Dunába ugrik. Gödrös, kirágott és simára nyalt felülete mutatja, hogy olykor ellepi a viz; alatta iszapoldódik a meder.

Csaknem szemben a Petra-lungával gyönyörü hegyfok emelkedik a szerb parton, melynek (felülről jöve) sok ideig határkővet képez. Már tegnap megbámultam a hegyfok szelid kanyarulatát lehanyató, s végül hirtelen aláeső, de akkor is a legnemesebb hajlásu körvonalát.

A hegyfok e meredek vége sziklás, s szemközti nézve kivájt, alól előrenyúló, széles, fehér kőhomlokzatok szegélyzi a Dunát. Orma felett, sokkal szelidebb lejtőn, nagy tisztás földelel, élénken elütve a többit elborított erdőtől. Errébb, kis völgyön túl, más hegytömeg kezdődik, melyen a lombok közt hosszú sziklapadok fehérenk it-ott. A drenkovi forduláshoz közeledve, a szikla mind nagyobb területeket borít; itt látszanak amaz óriási fejszecsapások, feltársa helyenként a hegy kő-belsejét: a márványszerű szikla nagy függőleges szízeket képez az erdő s hegyoldalon; sokszor leér a vizig, mely fölött egy helyt római utnyomokat mutat, sorba menő négyesögű vájásokat, melyekbe az erkélyszerű padló gerendái lehettek illesztve. Ezen utat, úgy látszik, Tiberius kezdte építeni, folytatását, lejjebb, Trajanus alatt készítették elő.

Ilyen a jobb part, a hegyfoktól felfelé; a má-

sik irányban, minél inkább távoztam Petra-lungától, annál több látszott a hegyfokot folytatódó, előbb sziklás, azután erdő s hegyoldalból egész addig, hol ez a *Treszkovác* lejtői mögé kerül. A távol homályából kiváltak, mint két rózsa pont, a ma reggel megfigyelt Bivalyok.

Hazatértem. A este fátyolba burkolta a tulsóoldali hegyek festői alakját. Felettök a tiszta nyári ég, s alattuk a széles, lassu vizek körbajólo színeket öltött. A gyönyörü vadon ünnepélyes csendjét nem zavarta meg semmi nesz, csak olykor a vizek zúgása, mikor mellettök elhaladtunk.

Orsova, szept. 12.

Száva barátomat mára is megfogadtam. (Ez a neve tegnapi cigány kísérőmnek.) Már korán reggel bedugta vigyorgó képét az ajtónyíláson. Alig ismertem reá. Szélepte rongyai helyett tiszta gunyát öltött, mely még jobban kiemelte sötét arcszínét. Gatyája alját színes himzés tarkázta, s a csupasz lábszáraira húzott ruganyos topán megadta a végső dísz ünnepi öltözetének.

A kolumbácsi szoros lett volna kirándulásom célja. El is jutottunk, *Berzaskán* át, *Ljubkova Dolna* nevű kis oláh faluig. A fákkal ültetett szép országút alacsony, veres, kopasz dombvidék tövében halad, melyen sok a máléfold, de szőlőt alig láttam. Tévésen irták, hogy *Berzaskát* szőlődombok veszik körül. Hasztalan kerestem a Thouvenel utazásában említett fenyőfákat is, melyek a szerb parti juhászok vörösfedelű kalibáival oly festői ellentétet képeznek. Sem kaliba, sem juh, sem fenyő nincs ott. Így csalódiok az utas; s ez nem lehet másképp, ezen csak oly ember üközhetik meg, ki soha sem tette ki lábát falujából.

Látván, hogy a szoros még messze van, be-
tértem egy korcsmába, hol Szávanak, a mint észrevettem, összeköttetései voltak. Szekeret kértem: tüstént előállott egy. Ráültem egy vékony adag luczernára, rögtönzött inasom a fiatal, vigképű kocsis mellé helyezkedett, s neki rugaszkodtunk a szorosnak, melyet még nem lehetett látni a *Sztanka* közbeeső dómialaku tömeg miatt. De alig haladtunk egy keveset, megnyitak a felleges ég csatornái, s oly hosszasnak ígérkező zápor kezdődött, hogy semmi remény nem maradván többé kirándulásunk sikeréhez, gondoltam: inkább visszatértem a hajón Orsovára. Épen látszott már a Moldváról érkező nagy gözs.

A kérdés az volt, hogy idején érkezünk-e Drenkovára. Kocsisom azonnal felfogta a helyzet kritikuss voltát, s megkezdődött az örült versenyfutás a vizen repülő, s az országúton vágató két jármű közt. Épen akkor érkeztem a hajóra, mikor indulást csengettek.

Orsova, szept. 13. este.

Az egész napot a *kazáni szorosban* töltöttem. Leginkább elragadt az, mikor a szoros felső végéhez közeledve egyszerre feltárt előttem a Dunavölgy meglőző szakasza. Gyönyörü az ellentét. Az ember óráhosszant meredek, többnyire (szemre legalább) függőleges hegyoldalok közt tétel, melyeken a növény és szikla-világ elkezeredett harcot viv; az első sötét, tömört lombjaival; a második változatos, szeszélyes szörnyidoimaival. — Maga a keskeny ut, melyen haladunk, beláthatatlan meredek hegyfal tövéhez simulva kanyarog; minden lépten egy-egy sziklaorom fenyegeti a magasból, vagy közvetlenül fölötte emberi kéz faragta szikla-mennyezet ásit az utasra, mintha tömeggével össze akarná zuzni.

S mikor a szem az ittasságig megtelt ez idegráló látványokkal, egyszerre kiszabadul a kaoszból, s a szoros nyílásán túl felismeri a Duna kiszélesedett, egyenes, szabályos, csendes völgyét egész a távolban kékelt *Glavica* határkupáig; az ut egy-egy szomszéd kanyarulata, csinos kőkarzatával, s a felette kiszökölő sziklaélel, vadregényes előtérrel szolgált e büvös tájképnek. Hiszem, szép ez mindenkor, de főleg szép volt, a hogy most láttam, egy napfényes délután tűndéris világitásában.

Másik igazán pontja a szorosnak a dubovai kitágulás. Míg a jobboldali sziklalfal szakadatalanul húzódik tovább, a nyugati egyszerűen megnyílik, s a hegytömegbe, melynek a Duna felüli homlokzatát képezi, félkörű öböl vája be magát. Ezen öböl lapos fenekét részben a kiszélesedett Duna borítja, mintha kis tavat képezne, hol megpihen, szük csatornájának fe-

le-utján. A lapály közepén falu épült: neve *Dubova*.

A baloldali sziklalfal, ott, hol megszakad, s túl az öblön, hol újra kezdődik, két hatalmas gúlat alkot (azokból indul ki az öblöt kerítő alacsony hegykari). Egy állnak ott, a tó alsó és felső bejáratánál, mint két óriási határkő, s oly szép mind a kettő, hogy az ember nem tudja, melyiknek adja az elsőbbséget. Hasoniosságuk feltűnő; mint két versengő ikertestvér, hátraszegett fejjel, daczosan néznek farkasszemmel egymással. Főleg az északi oly szabályos, hegyes kúp, körvonala oly nemes, oly gazdagon ékesíti ezer apró sziklászal arányosan emelkedő tömegét, hogy a néző kététkedik, vajjon nem járult-e művészi öntudat a gyönyörü idomok alkotásához. De nem csak magokban véve szépek ezen kúphegyek. Ha bármilyikkel szembe állunk a tó ellenkező partján, mind a kettőnek keleti oldala (a tövébe metszett, csinos kőpárkányu országúttal) kiegészítő részeként tűnik fel egy-egy meglepően regényes tájképnek. Ezen tájképek: a tó északi és déli bejárata, hol az összeszortult folyam átlátszó szalaga mindenfelől emelkedő sziklalfalak közé téved.

A jobbparti hegyfal gyenge kanyarulattal vonul el az öböl előtt, legkiallőbb részén, szemben az öböl központjával, festői sziklahalmazt ereszt felülről le a Dunába. Másutt élénk, dús növényzet vegyül sziklai közé. A közegély, mely koronázta, bizar alakokat mutat, egy sűrűn benőtt, függőleges hajlás tetejében nagy négyesögű kölap ágaskodik az égnek, mint zsi-
magóka felett a törvény táblája.

Ezen szerb hegyoldal, mely az öböl előtt elvonul, mind érdekesebbé válik, felfelé a déli szoroson csiszolt sziklalfalat képez itt, melyet csak alatt (közvetlenül a víz felett) szegélyez keskeny növénypárkány. A fal végén süvegalku szabályos sziklabánya képezi, hol még az első növénypárkány is elmarad. E sziklabánya s a fal fehérlének messziről a kazáni szoros nyílásában, mikor az ember a Jucz felől közeledik.

A szerb oldal nem mindenütt ilyen meredek és sziklás. Két helyett, a dubovai tágulás előtt és után, a lejtő megdől, mint egy-egy fél-tölcsér, melyet alólról fel tömört lombtereg borít. Csak a tölcsér déli ormán tör ki megint a növényzetből néhány szép levágot sziklalfal: északra a *Kis-Szerbecz*, délre a magasabb *Nagy-Szerbecz*, mely büszkén ékesíti a kazáni szoros déli kapuját.

Ezen kapu, a Jucz felől, V alakú részhez hasonlít, mintha egy óriás hatalmas kardesapással ketté vágta volna a Duna völgyét elzáró hegytömeget. Így támadt a Pyreneusokban élő monda szerint, Gavarni mellett, a híres Roland rése.

A réstől jobbra eső hegytömeg (a Nagy-Szerbecz) jóval magasabb a másiknál. Gyönyörü képét nyújt minden lenyúló, függőleges, ki-s beczikázó, aprón hasadozott sziklapárkánya, a mint társ nélkül tornyosodik az égen, s fogja fel a nyugatoról beleütököz napfényt. Keletfelé a Nagy-Szerbecz lejtője mereven és lassan ereszkedik alá.

A Nagy-Szerbecz sziklái alatt hosszú, bozótos, domboru kőhát szegélyzi a Dunát, nem csak a szoros nyílásánál, de azontúl is. A rés magyar oldalát képező alacsony hegy ennek tart, merőleges irányban, s keresztül vágja a Duna völgyét, magába a Dunába is benyulik. Így támad a szoros. E hegydarab erdős; keleti (dunai) oldalán törések fehérlének, s alján kőpárkányu országút kanyarodik, szétrépszett sziklákra építve.

Talán még szebb ennél a *kazáni* északi bejárata. Itt is a szoros egy a magyar részről kiugró sziklatömb kezd meg, szemben a szerb parton elnyúló erdős és sziklás, lent meredek, feljebb domboru hegyháttal. Különben az egész Kazán-szorosban meglepő szimetriát lehetne kimutatni, nem a két part közt, de hosszának északi és déli fele közt, a dubovai tágulást vevén központul.

Terjünk vissza az északi nyíláshoz. A mint közeledünk (a víz ellenére), a szerb sziklák nőtön nőnek, csoportokba összefolyának, honnan kireked minden növényzet. E fehérlő sebhelyek, a letörtelt hegyoldalon, függőleges emelkednek a vízbe, mint a velencei paloták márványfala. De korántsem simák. Mintha óriási vész dolgozott volna rajtuk, mindenféle kiálló alakba tagozódnak, a legesodásabb épen

a torkolatnál van, ott hol a gyengén forduló jobb part leginkább megközelíti a bal partot. E szikla-sark előtt, kirugó talapzaton, csaknem egészen önálló sziklászal örködik, mint egy megkövesült diszedény. Kivált a szorosból jövet, festői módon domborodik szeszélyes alakja az üres háttérén.

Eme sziklatömegek közt lelhető fel *Trajanus táblája* is, kevéssé távolra a víz színétől. Mítán utlevél nélkül nem tanácsos a szerb partra áthajózni, nem láthatam közelről a Trajanus tábláját, de a hajóról is jól kivehetők sziklába vajt kerete, s elmosódott kormos faragásai. A betűk ismeretesek. Az ut, melynek építését adja tudtul az utókornak, épen alatta vonult el, s nyomai ott és másutt a Kazán egész hosszában igen jól felismerhetők. A hol a part szikla, ezen szikla többnyire be van vágva, közel a víz színéhez, mi által keskeny párkány támad, mely felé boltozat görbül. Sok helyt, a párkány alatt, néhány szabályos lyuk pontozza sorban a sziklát; néha elmarad; néha csak a lyukak vannak, s a párkány hiányzik. A magyarátok eltérők, s ugy találom, mind hiányosak. Csoda, hogy ily érdekes régiséget még nem méltattak a tudósok kimerítő vizsgálatra. Nincs erről egyetlen monografia, mely megfeleljen a mostani tudomány igényeinek.

A Trajanus utja ellenpártját, a magyarpart modern országutat, Széchenyi építette s ez idétől fogva Széchenyinek is lesz táblája a Kazán-szorosban, épen úgy, mint hajdanokori elődjének. Az új tábla hasonlóképp laposra simított szikladarab, de minden czifrással nélküli; a rövid feketé felírás óriási betűkkel hirdeti Széchenyi dicső nevét.

Mennyi érdekest rejt meg a Kazán-szoros! Valamint a magyar sziklalfalat ketté vágja a dubovai öböl, úgy e fal északi részét ketté vágja egy szük völgyhasadék, melyen fát szállítanak a Dunához. Kis vasut hozza ki a fát; mondják, hogy messze felhat a hegyekbe, igen regényes vidéken át.

A dubovai katlantól délre néhány igen szép barlang kanyarodik ugyancsak a magyar sziklalfal belsejébe. Az egyikhez (a *retcrani* barlanghoz) történeti emlékek is fűződnek a török háboru idejéből.

Bánulatos több helytt asziklák rétegzése. Legszebb talán a dubovai tó északi kuszóbenél, egy szerbparti sziklasarkon. E sűrű, páruhzamosan hullámzó rézsutos vonalak valami igen sajátosság, kagylozó ugrást adnak a viz-mosta, szeszélyesen kirágott, hatalmas kőidomoknak. Ha valahol, úgy bizonyosan itt rejtőzik a folyam nemtőjének palotája.

Esteledezt. Nemőtám Dubovába, egy pohár vizért. A korcsma nagy terme felt volt pálinkázó oláhokkal, a fogadás egy mellékszobába vezetett, s többi közt kérdezte, milyenek találoma vidéket. «Felséges, mondám, de miért oly pusztá? Hogy nem jár itt több vendég? E gyönyörü öböl oly üdülő-pontja lehetne a pestieknek, mint Tátrafüred, százszor inkább, mint a Balaton. Mennyi villa, svájci vendéglők, kioszk, pavillon férne itt el, ama nyájias hegykaszorú tövétől e mosolygó vizek körül félkörű partjára? S mily kilátás nyílnék itt szemben e magasutos sziklavilág felé! Szinte hallom a parton felhangzó zenekart, látom a tavon uszó sajkákat, képelek tüzijátékokat e büszke ormokon, követem a hegymászókat az erdő s hegyek belsejébe, el-sétálok a nökkal, holdvilágnál, a szoros északi vagy déli kezdetéig, s míg lábom e kitűnő országút szalon-padozatján vél haladni, szemem megtekeri a legvadabb, legköltoitobb, leg-réme ebb tájképekkel. S ha kell nagyobb kirándulás, itt van közel Mehádia, vagy a pompás Dunavölgy Bázisáig. Közlekedési eszközeink: Magyarország legjobb országútja, s Európa első folyóvíze; néhány mérföldnyire tovább, Orsovánál, Bázisánál vasut. Mennyi előny! Hisz e csodás vidék «nemzeti park»-ja lehetne a magyar-nak, egy második óriási Margit-sziget, hova a legkényelmesebb utazási mód, a vízi utazás, ezrenként hozható a elfonnyadt városi lakókat, új életet meríteni!»

Vendégülöm csak bámult; azt hitte talán, valamely Rothschild vagy Philippart vázolja előtte merész terveit. «Uram, — kiálta végre, — ha igéri, hogy lesz vendégem, még ma neki állok, felforgatom házamat!» S lelkesedve nyújtá a kért italt.

(Folyt. köv.)

**TISZA KÁLMÁN IFJUKORI ARCZKÉPE,
1848-BÓL.**

Kiváló férfiaknak fejlődése — testi és szellemi — mindenkit érdekel. Nagy írók első zsengeit összegyűjtött munkáik toldalékába tesszük, mikor már híresekké váltak, ha magokban kétes becsek s közlésre nem méltók is. Államférfiaknak gyermek- s ifjukori tanulmányairól, neveltetéséről, stb. kérdezősködünk, hogy megtud-

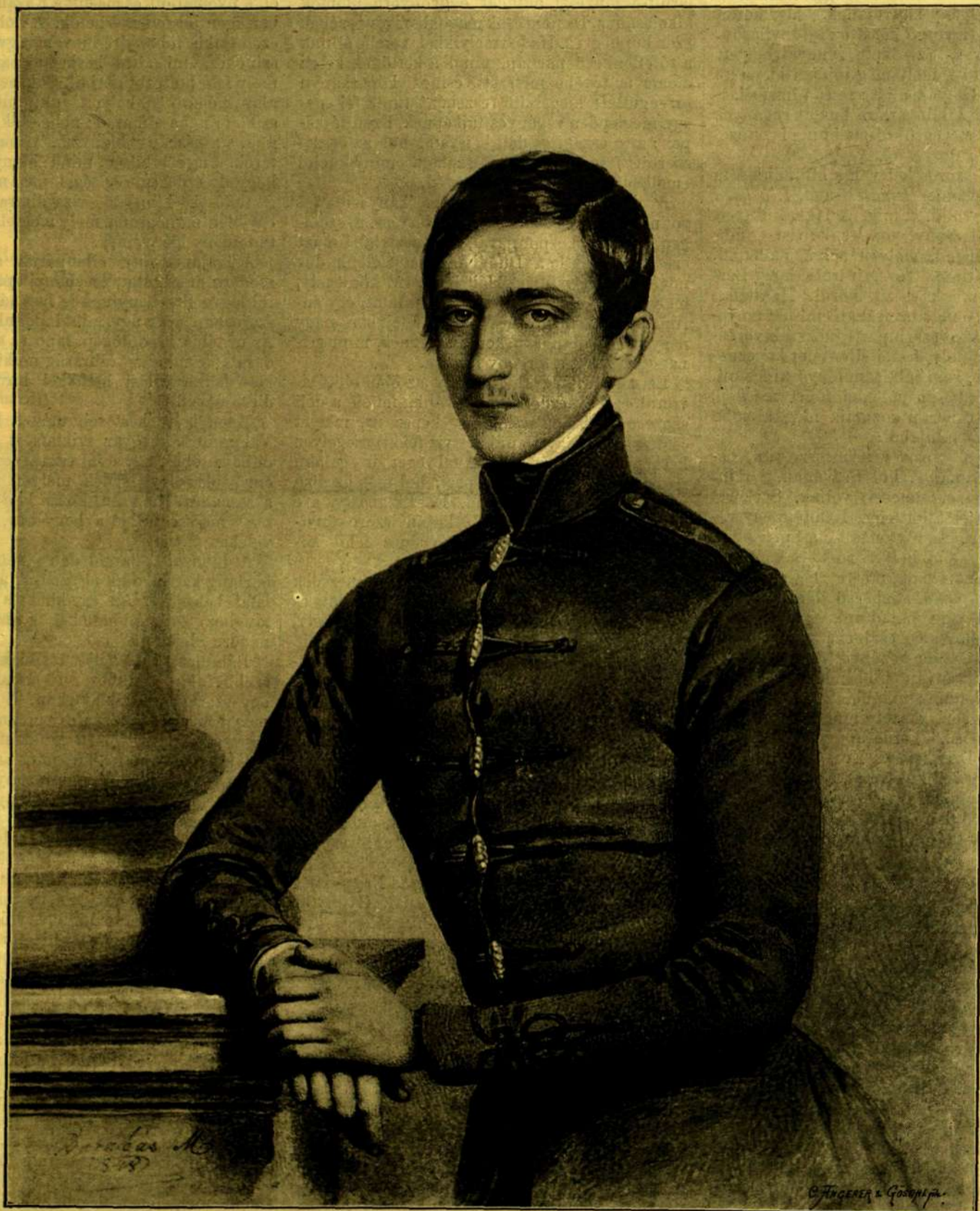
Első képe — mint *nemzetört* tünteti föl az ifjut; mintha jóslat volna benne, hogy nemzete örvévé kell egykor válnia.

Nemzetör — honvéd — mily nagy jelentőségű szó, a melyeket 1848 megszentelt s történelmi nevekké avatott. A nemzetörtség elmúlt, — a honvédség átalakult, — de a nevek jelentősége megmaradt. Nemzete örvének, honja védőjének kell lenni ma is s örökre, mindenkinek, a ki nemzet és haza iránt le első s legszentebb kötelességét teljesíteni akarja.

akkora óriási arányokban megy végbe, hogy az egyhelyütt álló ember az egész tüneményt által nem tekintheti. Vannak forgószéltek, melyeknek területe egy-egy tartományt takar be, vagy egy országot, sokszor egész Európát magát.

Az ilyen forgószélnek *cyklon* a neve.

Keletkezésök mindig ugyanaz, s elképzelhetjük könnyen, utánozhatjuk egy pohár vízzel. Keverjük meg a pohárban levő vizet egy darab fával, egy kávék kanállal vagy egy tollszárral



TISZA KÁLMÁN IFJUKORI ARCZKÉPE, 1848-BÓL. — BARABÁS MIKLÓS AQUARELLJE.

juk, milyen magból szökött ki az erős sudár. Lapunk közelebbi számában visszaemlékezéseket közöltünk Tisza Kálmán ifjukorára; e visszaemlékezések pótlékaul adjuk ma fiatalkori arczképét — 1848-ból, vagyis tizennyolcz éves korából.

Karcsu derekára a nemzetőri kék attila szorul, — ajkai fölött még nem serked a bajusz s vékony arcán csak éles tekintete mutatja a férfiaságot. De a kik akkor ismerték, korán fejlődétehetségeivel s korán érő eszével és jellemével — már sejtették: mivé lehet egykor.

Tisza Kálmán ma, állásánál fogva, a *nemzet első öre*, — szeretjük azért fiatalkori arczképén is e ruhában látni őt: kívánva, hogy jól őrizze mindvégig, a minek őrizete reá bízott!

— á — r —

A CYKLON.

A közönséges forgószél, — vagy mint némely vidéken nevezik „boszorkánytánc” kicsiben adja képét annak, a mi a természetben olykor

meglehetősen gyorsan, s azt fogjuk tapasztalni, hogy a víz forogni fog egy ideig, még akkor is, midőn nem keverjük többé, s a fadarabot a pohárból kivettük. A víz forgása közben középpüttlöcsérelak fog támadni s a víz forgása örvényző leend. Minél gyorsabban forog a víz, a tölcser annál nagyobb, s meggyőződhetünk róla, hogy a tölcser közepén nincsen semmi viz.

A mit nagyon kicsiben a pohárvízben magunk is megcsinálhatunk, az a levegőben szemünk előtt megy végbe a forgószélben.

Elegendő, hogy ellenkező oldalról jövő lég-

áramlatok csapjanak össze, s például a nyugot és dél felől jövő szél egymással valahol össetalálkozzék. A levegő örvényző mozgásba jön, még pedig oly formán, hogy tölcser képez, miként a víz. Ott, hol a tölcsernek közepe van, alig van valami levegő. Ennek következtében azok a könnyű tárgyak, melyeket a forgószél utjában talál, például könnyű porszemek, toll, száraz füvek vagy szalmaszálak, felleketnek egyszerre a magasba, mintha felszívna őket valami. Mozdulásuk, a mint a levegőben csavaralukalug

ségü vizet aránylag igen rövid idő alatt szippant föl a magasság. Tudjuk jól, hogy a forgószél nem áll egy helyen, hanem nagy sebességgel rohan tova, egyik helyről a másikra. Utjában mindenütt felszívja a könnyebb tárgyakat vagy vizet.

Megtörténhetik az ellenkező eset is, hogy a bőséges víz nem alul van a tölcser lábánál, hanem fölötté a felhőkben. Ha nagyon páratelt a levegő, s a felhők — mint mondani szokás — csak úgy csüngenek, és ekkor támad egy ha-

forgás történik, a legkisebb. Ha a forgószél ereje kifejlődik, a széleken a levegő mozgása egyre gyorsabb leend (vagyis a szél erősebben fúj) és az egész kör egyre összébb szorul. Megtörténhetik, hogy utoljára csak egy négyyszög mérföldre vagy még kisebb területre terjed el ereje, a széleken ekkor iszonyu erős pusztító hatása lehet, belől a legközepe pedig olv alacsony a légnyomása, hogy a barometrum hanyatt-homlok rohan lefelé.

Ilyenkor maga a szél is irtózatoss pusztító-



CYKLON KELETKEZÉSE AZ ÉSZAK-AMERIKAI SZIKLAHEGYSÉG LA VETTA SZOROSBAN.

haladnak tova, mutatja, hogy maga a levegő is örvényző mozgásban van.

Ha egy ilyen forgószél akkor támad, mikor nagyon száraz a levegő, képes felszívni magába nemcsak a könnyű tárgyakat, hanem a vizet is, ott, a hol annak színe fölött halad el. Tudjuk hiszen, hogy oly térre, hol megritkult a levegő, a víz nagy erővel betolul, ez a törvényen alapszik minden vízszívó-készülék szerkelete, s magok a legközönségesebb rángató kútek. Tengeren nem egyszer tanúi a hajósok annak a tüneménynek, midőn sokszor végtelen mennyi-

talmas forgószél, akkor a tölcser közepébe, hol ritkább a levegő, felülről tolnak be a fellegek. Iszonyu erővel történhetik ez olykor, a mint magának a forgószélnek ereje is iszonyu lehet. Mondottuk, hogy egy-egy forgószél vagy cyklon néha egy egész ország területét befoglalhatja. A szél köröskörül kereng. P. o. a Kárpátoknál kelet felől fúj, Pozsony vidékénél északról, Zimonynál nyugotról, Nagy-Váradon pedig délről. S egész Magyarország egy nagy forgószél által van ellepve, a levegő nyomása a széleken legnagyobb, az ország közepén, mely körül a

kat vihet végbe. Ha vizgőzökkel túlságosan telített felhők is vannak jelen, akkor a forgószél tölcserre azokat mintegy beszívja magába a magasból, s előáll az, a mit szorosabb értelemben s a szó valódi értelmében felhőszakadásnak nevezünk. A víz nem eső alakjában hull alá, hanem ömlik, mint valóságos folyam, vagy áradat. És ezt az alácsapzó vizet magával sodorja utjában a forgószél, a mint egyik helyről a másikra áthalad. Köröskörül szintén esik mindenütt, hanem legjobban középpüttl, a hol a forgószél tölcseré képződik.

Ily cyclonok igen gyakoriak az amerikai Egyesült-államokban. Legújabbán e vihar egy kis várost pusztított el: Washington Court House-t, Ohio állam Fayette megyéjében. E hely a művelt nyugati államok egyik gazdag mezőgazdasági vidékén virágzó telep volt egész a jelen év szept. 8-áig. E nap azonban a szó szoros értelmében megszűnt létezni. Közvetlen a nap lementé előtt észak felől szénfekete felhő emelkedett fel, melyből egyszerre záporosó hullott le s abban egy töleszerű szelgőmolyg, mely mindent elsepert, mi útjába került. A mintegy 4000 lakossal bíró s igen csinos városban négy templom volt; a vihar egyik tornyot a másik után ragadta meg, elseperte őket a számtalan darabra tördelve szét dobta az utcákon. Szilárd téglapületek törtek össze, mintha csak kártyavárak volnának, sok száz ház egészen tönkrement, néhánynak csak a fedelét vitte el a vihar. Csodálatos dolog, hogy aránylag kevés ember halt meg; de közel négy ezeren halálcikkal lettek s mindenüket elvesztették.

E pusztulás az Egyesült államokban nagy rémületet keltett, ámbar ez ott nem ismeretlen tünemény. Nebraska és Iowa államokban a lakosok gyakran várják a cyclont s vannak helyek, pl. Omaha város környékén, hol e rettenetes vihar oly gyakori, hogy a lakosok külön cyclon-pinczékét építettek, azaz oly mélyedéseket a földben, melyekbe menekülhetnek a vihar közeledtekor. Az amerikai cyclon vagy „Tornado” valódi bölcsője különben a sziklahegység (Rocky Mountains), mely az Egyesült-államok nyugati részében nagy területeket foglal el s festői tájairól ismeretes. Képünk is e hegység egyik részét ábrázolja, természet után közölve egy cyclon keletkezését a La Veta-szorosban, Kolorado államban. Itt a hegyek közt a zivatarok rendszeres csak az erdőkben okoznak kárt, az emberek életét s vagyonát nem bántják. Most, hogy a rettenetes ellenség a hegyek közül kilépett, rémületen kívül nagy veszedelmet is okoz.

NEVEZETES VAKOK.

A látás elvesztése megnehezíti ugyan az ily szerencsétlenül járt embereknek érkeik kifejlesztését, azonban tehetségeik megmaradnak s kellő szorgalom és kedvező körülmények között némely téren nagy eredményeket mutatnak fel, melyek még nagyobbaknak tűnnek fel a valóságnál a miatt, mert a közönség kevesebbet vár tőlük.

Zenélő vakok már régebben sem tartoztak a ritkaságok közé, ma ez a vakoknak fő kereseti források; a hallás és tapintás finomsága, melyet az ép embereknél jobban gyakorolnak, nagyon elősegíti ezt. Zongora-hangoló vakok gyakran igen ügyesek, voltak közöttük orgona-készítők is, s egy, Gastellan Márton Warwickban, bár már két éves korában elvesztette szemvilágát, nagy ügyességre tett szert ebben. Carlisleban (Anglia) a múlt század végén élt Strong József nevű szűcs, ki vaksága dacára nemcsak butorokat készített, de különös szerkesztű szövőszékeket talált fel. Mivel szenvedélyes zenélő volt, az orgona szerkesztésével is megismerkedett s kétszeri vizsgálat után kitűnő orgonát készített.

Kiváló matematikus volt az életének tizedik évében megvakult spanyol De Salinas Ferencz. A vak tudósok száma általában igen nagy. A vakon született Carlo Fernando a XV-ik század végén Párisban bölcsészett és teológiát tanított, félszázaddal később ugyanott működött a szintén vakon született Belling Persewald, mint híres nyelvész. Passeratius vak a Sorbonne egyik híres tanára volt, s mint ilyen, nevezetes beszédet tartott a vakság dícséretére. Mint vak teológus és jogász tűnt ki De Werdá Nikáz, ki életének harmadik évében vesztette el szemvilágát, de azért bölcsészettudor, a teológia s jog tudora és a mehelni iskolák igazgatója lett s Kölnben, hol 1492-ben halt el, az egyházi s világi jogról oly alapos előadásokat tartott, hogy messze földről sérgeltek össze a tanulók hallgatására.

Híres egyházi szónok volt a vakon született Pickely Mihály Augsburgban s mint nyelvészeti tekintély tűnt ki Schönberger weydai tanár, ki életének harmadik évében fekete himlő miatt elvesztette látását, mind a mellett tanár lett a közigazgatás egyetemen s ott latin, görög, héber, syriai, chaldeai, arab és francia nyelveket tanított. E mellett igen jártas volt a fiziká-

ban, matematikában s zenében, a közigazgatás dom számára kitűnő orgonát készített, minden szót sajátkezűleg. E nevezetes ember 1649-ben halt el Königsbergben.

Jeromos egyházi atya nagy dícsérettel említi Didymus Alexandrinus vakot s „látó prófétának” nevezi el; kora ifjúságában vakult meg, de egy félszázadig volt az alexandriai katecheta iskola vezetője s egyaránt jártas volt a hittanban, bölcsészettben s matematikában. Diktálás útján egész tudományos becsű iratot hagyott hátra s 395-ben halt meg, mint Nagy Antonius barátja.

A tudományos hírnevű vak nők közt legjelentékenyebb Valkier kisasszony, ki a 17-ik század végén Genfben élt s bár már csecsemő korában elvesztette látását, megtanult latinul, olaszul, németül s francziául, a szótárokat teljesen tudta könyv nélkül, ugy szintén a biblia nagy részét, olvashatóan tudott írni s több hangszeren könnyedén játszott.

Sok oldalu műveltséggel bírt továbbá Groto Lajos „Adria vakja”, a mint szülővárosa után nevezték. Vaksága dacára híres jogász, bölcsész, költő s szónok volt, Olaszország több fejedelmével s legkiválóbb tudósaival állott összeköttetésben s levelezésben. Sirja Velenzécsében van Sz. Lukács templomában. Említésreméltó még a wormsi születésű Kriesing, ki Jenában matematikát és különféle nyelveket tanított s e mellett kedvelt szónokló is volt.

A vak zenészek hallása és tapintása, a költők és tudósok emlékező tehetsége, fantáziája s értelme már magában is nevezetes dolog; de még érdekesebb, hogy egyes vakok ujaikkal csaknem látni képesek. Gambosi János Volterrából oly finom érzékű volt, hogy szobrász lehetett s a florenzi nagyherceg megbízásából VIII. Orbán pápa s más nevezetesegek mellé szobrot nagy ügyességgel tudta elkészíteni. Az ujjak nagy érzéke még jobban volt kifejlesztve a két éves korában megvakult Vermaasennél. Tisztán a tapintás által öt különböző szint tudott megkülönböztetni, de, mint maga is bevallotta, csak teljesen józan állapotában, egy kis ital után ez érzékét elvesztette.

Hasonló észleletet tett Sloane lovag, mint a „Gentlemans Magazine” 1757. szept. 7-iki száma közli, egy meg nem nevezett leányon, ki himlő által elvesztette látását s ezért csak érintés által lehetett vele értekezni. E leány tapintással megkülönböztette a veres, zöld és kék színeket. Rokonait kezök megtapintása által ismerte fel, a kéz alkátát s hőmérséklet különbözőtette meg. Forró napokon a megkülönböztetés nehezebben történt. Idegeneket szaguk után ismert fel.

De nemcsak képletes értelemben voltak látó vakok. Megtörtént esetek is maradtak fenn ily csodálatos tüneményekről. Maga a híres csillagász, Kepler beszéli, hogy Heidelbergben egy félszemű, Wager Mátyás nevű ember, ha ép szemét befedték, orrán keresztül nézett s minden világos tárgyat megismert, ha azt orra alá tartották. Kepler e tüneményről tudományos magyarázatot írt, mely sokszor vitatott tárgy volt. Hasonlót beszél el Smet orvos is egy parasztról, ki teljesen vak volt s mindamellott orrán át minden megkülönböztetett.

De ha mindjárt az utóbbi esetek ritkaságuk miatt kétségbevonhatók is, tagadhatlan, hogy a vakok más érkeiket s szellemi tehetségeiket képesek oly fokig fejleszteni, hogy a látókat is megszégyenithetik vele.

SÁNDOR MÁTYÁS

VERNE GYULA REGÉNYE.

FRANCIÁBÓL FORDITOTTA HUSZÁR IMRE.

Egyedül jogsított magyar kiadás.

ELSŐ RÉSZ.

Tizenötödik folytatás.

VI. A pizinió váratorony.

Hajnali két óra lehetett, midőn a patak sebessége és következőleg a fatörzs is érezhetőleg csökkenni látszott. A csatorna kétségkívül szélesülni kezdett és a vizek, tágasabb tért találván falai közt, vesztettek rohamosságukból. Talán azt is lehetett e körülményből következtetni, hogy nincs már messze a földalatti üreg vége.

De míg egyfelől a falak kitágultak, addig a

boltozat mindinkább lefelé hajlott. Sándor Mátyás, mikor a kezét fölemelte, megérintette a feje fölött rendetlenül aláfüggő palaköveket. Néha bizonyos surlódásfélét is hallott: ezt a zörejt a fatörzs függőlegesen fölemelkedő gyökerei idézték elő, melyeknek vége a boltozatot dörzsölte. Ennek következtében a fatörzs gyakran megrázkódott, meglendült és irányt változtatott. Ilyenkor a víz sodra oldalt tarthattak, hogy lesodortatnak róla.

Miután e több ízben ismétlődött veszély elkerülték, még egy másik veszély maradt fenn, melynek következményeit Sándor Mátyás hidegen kiszámította. Ez a veszély pedig az volt, a melylyel a Buco boltozatának folytonos lejtése fenyegetett. Már is csak úgy menekülhetett tőle, hogy hirtelen hátravetette magát, mihelyt keze a szikla valamelyik előszögletét érinté. Vajjon kénytelen lesz-e ismét visszatérni a vízbe? Ó még csak meglehetné a kísérletet, de hogyan tartsa fenn társát a víz színe felett? És ha a földalatti csatorna boltozata hosszasan volna ilyen alacsony, lehetséges lenne-e akkor elve kiszabadulni? Nem! és ez volna a véges halál, annyi szerencsésen elkerült halálos veszedelem után.

Bármily erős jellemű ember volt is Sándor Mátyás, az aggodalom mégis összeszorította a szívét. Érezte, hogy a döntő pillanat közeleg. A fa gyökerei mind erősebben surolták a boltozat köveit és a fatörzs felső része koronkint annyira alámerült, hogy a víz egészen elborította.

— Pedig, — mondá magában Sándor gróf, — az üreg kijárása most már nem lehet messze.

Aztán igyekezett meglátni, hogy nem szűródik-e némi halvány világsugár az előtte levő homályba. Talán már az éj annyira előrehaladt, hogy ki nem uralkodik teljes sötétség? Talán a villámok még mindig megvilágítják a légkört a Bucón túl? Ez esetben némi kevés világsugár behatolt volna a csatornán keresztül, a mely már-már nem látszott eléggé tágasnak a Foiba levezetése.

De semmi! Folyvást a teljes sötétség, folyvást a zugó vizek, melyeknek még a lejtéke is felette meredt.

Egyszerre borzasztó ütődés történt. A fatörzs az elejével a boltozatról lefüggő roppant szikladarabra ütközött. A fadarab a megrázkódástól teljesen felfordult. De Sándor gróf nem bocsátotta el. Egyik kezével kétségbeesetten a gyökerekbe kapaszkodott, a másikkal a víz felett tartá társát ugyanabban a pillanatban, midőn elsodortatott volna. Aztán vele együtt tovább engedte magát vitetni a víztömeg által, a mely e helyen már megtört a boltozat.

Ez körülbelül egy percig tartott. Sándor Mátyás úgy érzé, mintha veszte volna. Ösztönszerűleg visszafojtá a lélegzetét, hogy kimélje azt a kevés levegőt, a mely még a mellében volt.

Egyszerre a hig tömegben keresztül, noha szempillái le voltak csukva, meglehetősen élénk világsugár benyomását érzé. Egy villám cikázott végig a levegőben s utána a mennydörgés robaja következett.

Végre világsugárt láthatott!

A Foiba, kiszabadulván a sötét csatornából, a szabad ég alatt folyt tovább. De vajjon a partvidék melyik része felé vette irányát? Melyik tengerbe szakad a torkolatánál? Ez volt még mindig a megoldatlan kérdés, az élet és halál kérdése.

A fatörzs felkerült a felszínre. Sándor Mátyás még mindig tartotta Báthory Istvánt; egy végső erőfeszítéssel sikerült őt újból felsegítenie a mentő fadarabra és elfoglalni előbbi helyét mögötte.

Aztán maga elé, maga körül és maga fölé nézett.

Mögöttük egy sötét tömeg kezdett eltűnődni. A Buco óriási sziklája volt ez, a földalatti üreg-

gel, a mely utat engedett a Foiba vizeinek. A hajnal már szürkült, a zenithen halvány foltokban, melyek a szép téli éjjeleken is szabad szemmel alig kivehető ködfoltokhoz hasonlítottak. Koronként néhány fehéres villám világítja meg a láthatár hátterét a mennydörgés folytonos, de tompa robaja közt. Az égi háboru lassankint megszűnt vagy elvonult, miután fölemészette a térségben összesűrűdött vilámsugárt.

Sándor Mátyás élénk aggodalommal tekintett jobbra és balra. Ekkor láthatá, hogy a patak két magas sziklafal közt folyt és folyvást rendkívül sebesen.

Még mindig rohamos víz volt, mely a menekülőket töleszérei és örvényei közt sodorta tova. De legálább a végtelenség borult a fejük fölé és nem az az alacsony boltozat, melynek aláfüggő palakövei folyvást összezúzással fenyegették koponyájukat. Különben a víz mellett egyetlen láb-nyomnyi hely sem volt, a melyre rálephettek, vagy a hol kiköt-hettek volna. A Foibát két magas sziklafal szorította közre. Egészben véve még mindig a csatorna folytatása volt ez, a víz által simára csiszolt függőleges falaival, csak a kőboltozat hiányzott.

Az utolsó alámerülés eszméltre térítette Báthory Istvánt. Keze a Sándor Mátyás kezét kereste. A gróf föléje hajlott és e két szót mondá neki!

— Mentve vagyunk!

De volt-e joga ezt mondani? Mentve, mikor azt se tudta, milyen folyamba, vagy tengerbe szakad e hegyi folyó, sem azt, hogy mily tartományt hasít keresztül, sem azt, hogy mikor hagyhatják el ezt a fatörzset. De erélye annyira legyőzhetetlen volt, hogy fölegyenesedett a fatörzsön és harsogó hangon háromszor kiáltá e szót:

— Megmenekültünk! megmenekültünk! megmenekültünk!

Különben ki hallhatta volna meg a kiáltását? Senki se volt a palakövekből alakult kavicsos sziklapartokon, a melyeknek még annyi televény föld sincs, hogy a bokrok megteremhessenek rajtuk. A magas partok mögött elrejtett vidék semmiféle emberi lényt se vonzott.

Sivár vidék volt az, a melyet a Foiba átszelt, sziklafalai közé bezárva, mint egy levezető csatorna. Egész hosszában semmiféle patak se táplálta vízzel. Madár nem röpült el tükre felett, sőt még a halak se hatolhattak be rohamos vizeibe. Itt-ott hatalmas szikladarabok emelkedtek ki a medrélből, melyeknek egészen száraz csúcsa arra vallott, hogy e folyás szédítő gyorsasága csak a legutóbbi esőzések által előidézett pillanatnyi áradásnak volt eredménye. Rendes időben a Foiba medre alig lehetett egyéb, száraz vízmosásnál.

Attól nem kellett félni, hogy a fatörzs valamelyik sziklához fog csapódni. Magától elkerülte a szikladarabokat, azáltal, hogy a víz sodrát követte, a mely azokat szépen elkerülte. De másfelől lehetetlen lett volna onnét kiszorítani, vagy a sebességét csökkenteni, hogy kikössenek vele bármely ponton, azon esetben, ha a partra szállás lehetne látszott volna.

Még egy óra múlt el ily körülmények közt, a nélkül, hogy közvetlenül fenyegető veszély miatt kellett volna aggodni. A legutolsó villámok is megszűntek. A vihar már csak távolban nyilatkozott, tompa dörgésekben visszhangoztatva a



A PATAK KÉT MAGAS SZIKLAFAL KÖZT FOLYT.

magasan járó felhők által, melyek hosszú csíkokban terültek el a láthatáron. A nappal már jelentkezni kezdett és fehér színűre festé az éjszakai vihar által megtisztított azurt. Körülbelül reggeli négy óra lehetett.

Báthory István, félig fölemelkedve, Sándor gróf karjai közt nyugodott, a ki mindkettőjük helyett virrasztot.

E pillanatban, délnyugoti irányban, messziről lövés hallatszott.

— Mi ez? — kérde magában Sándor Mátyás. — Talán ágyúdörgés, a mely egy kikötő megnyitását jelenti? Ez esetben nem volnánk távol a tengerparttól! Melyik kikötő lehet ez? Trieszt? Nem, mert hiszen erre van kelet, erre fog felkenni a nap. Vagy talán Pola volna, Isztria déli csúcsán? De hiszen akkor...

Egy második lövés is eldördült és nyomon követte egy harmadik.

— Három ágyúdörgés! — mondá magában Sándor gróf. — Nem inkább jeladás ez talán, a mely azt jelenti, hogy tilos a hajóknak tengerre szállni? Összefüggésben volna ez a mi szökésünkkel?

Ettől valóban félni lehetett. A hatóságok bizonyára semmit se mulasztottak el, hogy a szökésükhöz megakadályozzák. Most már az az ut is el volt zárva előlük, hogy a tengerparton valamely hajóra szálljanak.

— Az Isten legyen segítségünkre! — morgogá Sándor gróf. — Ezentul csak ő benne bízhatunk.

A magas sziklapartok, a melyek a Foibát környezték, lassankint alacsonyabbakká lettek és mindinkább eltávoztak egymástól. Mindazáltal a mögöttük levő vidékből még semmit se lehetett látni. Hirtelen előszögletek eltakarták a láthatárt és csak néhány száz lábnyi látkört engedtek. A tájékozás teljesen lehetetlen volt.

A Foiba nagyon megszeledett, de mindig elhagyott medre lassabb lefolyást engedett a vizeknek. Néhány felebb elsodort fatörzs mérsékelt sebességgel uszott lefelé. A júniusi reggel eléggé hűvös volt. A menekültek dideregtek átázott ruháik alatt. Ideje volt, hogy valamely menhelyet találjanak, a hol a napon megszárihassák öltönyeiket.

Öt óra tájban a hegyek utolsó kiágazásait hosszú és alacsony partok váltották fel, a melyek kopár és sivár vidéken bontakoztak ki. A Foiba aztán félmeérőldnyi széles medrétől meglehetősen terjedelmes álló vízbe szakadt, a mely megérdemelte volna a laguna vagy a tó nevet. A hátterben, nyugat felé, néhány bárka, a melyek közül némelyek még ki voltak kötve a parthoz, a többiek pedig a szellő első fuvallatára indulni készültek, arra vallott, hogy e laguna nem volt egyéb medenczénél, a mely mélyen beszélgett a partvidékbe. A tenger tehát nem lehetett messze és mindenesetre célszerűbb volt arra törekedni, hogy azt elérjék. De semmiesetre se lett volna tanácsos menhelyet kérni ezektől a halászoktól. Rájuk bízni magukat, azon esetre, ha tudomással bírtak a zökészről, annyi lett volna, mint kockáztatni, hogy átszolgáltassanak az osztrák csendőröknek, a kik bizonyosan nyomozták őket mindenfelé.

Sándor Mátyás nem tudta, mire határozza el magát, midőn a fatörzs a laguna balpartján egy ezőlőpbe ütközvén, mely nem látszott ki a víz alól, egyszerre megállt. Sőt a gyökerei oly erősen beleakadtak egy bokorba, hogy szépen odalapult a part mellé, mintha épen oda kormányozták volna.

Sándor gróf ovatosan kiszállt a partra. Mindenekelőtt arról akart meggyőződni, hogy senki se láthatja őket.

A merre csak nézett, sehol se látott egyetlen halászt vagy más embert sem, a laguna e részén.

Pedig mégis volt ott valaki. Nem egészen kétszáz lépésnyire tőlük egy ember hevert a fővényen és onnét megláthatta a menekülteket.

Sándor gróf, teljes biztonságban hívén magát, lement a fatörzsre, karjaiba emelte társát és lefeketette a partra, a nélkül, hogy tudta volna, hol vannak, és merre kellene menniök.

Voltaképpen ez a víz, mely a Foiba torkolatánál szolgált, nem volt se laguna, se tó, hanem víz-árok. Azon a vidéken lémai csatornáknak nevezik. Az Adriai-tengerrel szűk átvágáson keresztül függ össze, Ortera és Rovigno közt, az isztriai félsziget nyugati partján. De akkoriban még nem tudták, hogy a Foiba vizei azok, a melyek nagy esőzések alkalmával, a bucói ürege áttrontva, a csatornába ömlenek.

A parton, néhány lépésnyire, egy vadászkunyhó állt. Ide menekült Sándor gróf Báthory István-nal, mihelyt kissé visszanyerték erejüket. Itt aztán levetették ruháikat, a melyeket a nap meleg sugarai csakhamar megszárihathattak — és vártak. A halászbárkák elhagyták a lémai csatornát és a meddig a szem láthatott, a part néptelenen látszott.

E percben az az ember, a ki e jelenet tanuja volt, föltek, a kunyhóhoz közeledett, mintegy jól meg akarván jegyezni a fekvését, aztán eltűnt dél felé, egy csekély magasságu part mögött.

Három óra múlva Sándor Mátyás és társa ismét felülthettek ruháikat, a melyek ugyan még kissé nedvesek voltak, de utnak kellett indulniök.

— Nem maradhatunk tovább ebben a kunyhóban, — mondá Báthory István.

— Elég erősnek érzéd magadat utunk folytatására? — kérde Sándor Mátyás.

— Főleg az éhségtől vagyok kimerülve.

— Igyekezzünk a tengerpartra jutni, talán lesz alkalmunk ott némi élelmi szerzekhez jutni, sőt talán hajóra is szállhatunk. Jer István!

Mindketten elhagyták a kunyhót. Nyilván inkább az éhség gyöngítette őket, mint a fáradtság.

Sándor gróf szándéka volt a lémai csatorna déli partján végig menve a tengerhez jutni. A vidék néptelen volt ugyan, de számos érte szelte át, a melyek valamennyien a vízárókba szakadtak. E nagy, nedves hálózat alatt az egész partvidék ingoványt képez, melynek iszapja nem nyujt

szilárd alapot. Ki kellett térni előle, egy nagy kerülővel dél felé — a mely irányt könnyen meg lehetett ismerni a nap állásáról. A szökevények két óra hosszat mentek így a nélkül, hogy egyetlen emberi lényrel találkoztak volna, de egyszersmind a nélkül is, hogy lecsillapíthatók volna éhségüket, a mely őket annyira gyötörte.

Itt már a vidék kezdett kevésbé sivar lenni. Egy uthoz értek, a mely keletől nyugat felé nyúlt el, az ut mellett levő mérföldjelző kö legkevesebb felvilágosítást se nyújtott az országrész felől, a melyben Sándor gróf és Báthory István ugyszólván vakon barangoltak. Azonban néhány málnabokor és valamivel messzebb egy kölestábla lehetővé tette, nem azt, hogy éhségüket lecsillapítsák, hanem legalább azt, hogy a gyomrukat megcsalják. A nyers köles és néhány maroknyi üdítő málna talán képes lesz megakadályozni, hogy le ne rogyjanak a kimerültségtől, mielőtt elérték volna a partvidéket.

De ha a vidék lakályosabb volt, ha néhány művelés alatt levő földtábla az emberi kéz munkájára vallott, egyszersmind arra is elkészülve kellett lenniök, hogy lakosokkal fognak találkozni.

Dél tájban ez is bekövetkezett.

Őt vagy hat gyalogos mutatkozott az uton. Sándor Mátyás, ovatosságából, nem akarta magát mutatni. Szerencsére mintegy ötven lépésnyire balról egy bekerített helyet pillantott meg, egy rombadólt major körül. Mielőtt észreveheték volna, itt rejtőzött el társával egy sötét pincefélé helyiségben. Ha valamely arra menő megállapodnék is a majornál, mégis remélhették, hogy nem fogja őket felfedezni, ha mindjárt éjjelig itt kellene is maradniok.

A gyalogosok parasztok és sópároltató munkások voltak. Kettő-hárman ludakat hajtottak, kétségkívül valamely városba vagy faluba, a mely nem lehetett nagyon messze a léma csatornától. A férfiak és a nők egyaránt az isztriai divat szerint voltak öltözve, ékszerrel, érmekkel, fűgöggel, keresztekkel, ezüst fűtökkel, melyek mindkét nembeliek közönséges öltözékét szokták díszíteni. A munkások ruhája egyszerűbb volt; tarisznyájukkal a hátukon és bottal a kezükben a szomszédbeli szalinákhoz, vagy talán a stagnói és piranói jelentékenyebb telepkekhez indultak, a tartomány nyugati része felé.

Némelyek közülök, az elhagyott major elé érkezvén, egy perczre megálltak, sőt le is ültek az ajtó küszöbén. Hangosan és meglehetősen élénken beszélgettek, de csupán a foglalkozásaikra vonatkozó tárgyakról.

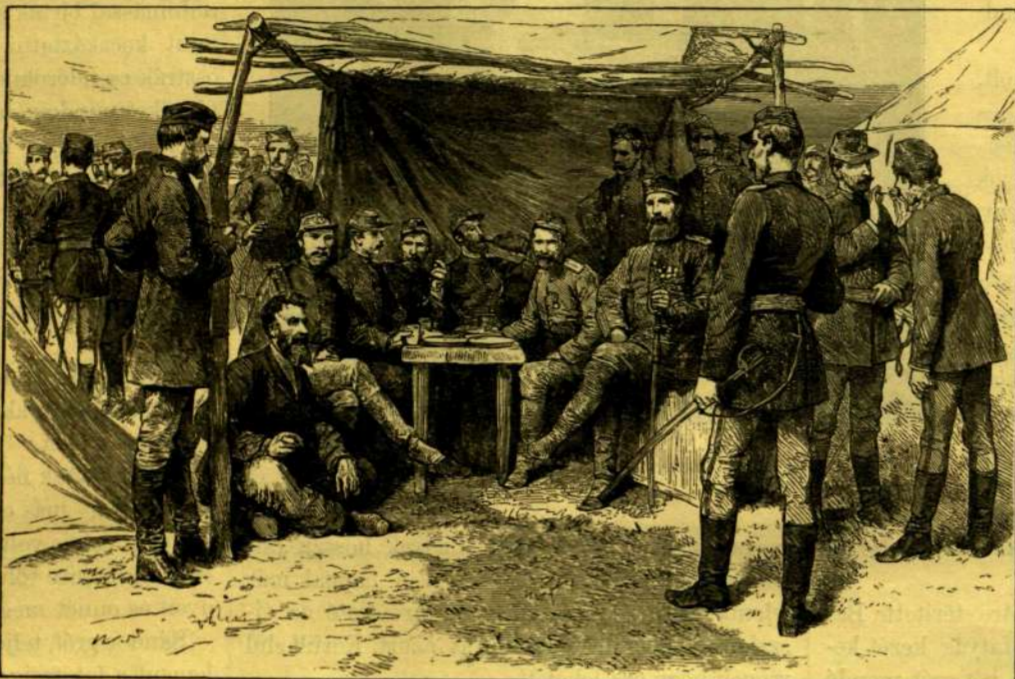
A szökevények egy szögletben összekuporodva hallgatóztak. Ezen embereknek talán volt már tudomásuk elsökésükről és beszélni fognak róla? Vagy talán ejtenek néhány szót, a melyekről

Sándor gróf és menekült társa megtudhatja, hogy Isztria melyik részén vannak.

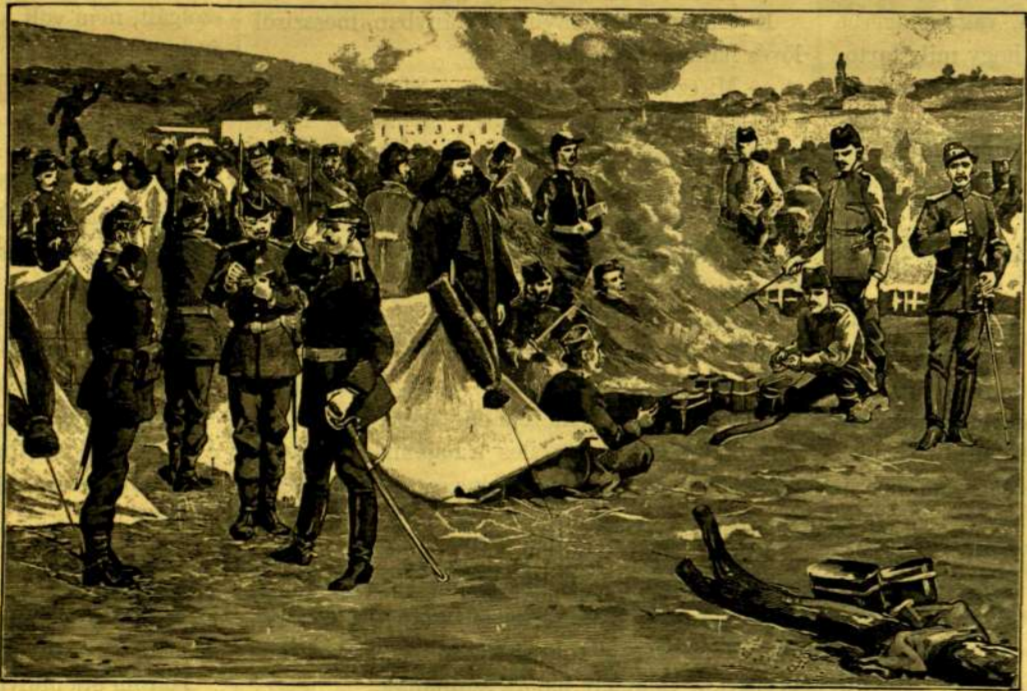
Semmi efféle nem fordult elő, tehát csak a tárlalomra való következtetésekhez kellett magukat tartaniok ezental is.

— Mitűn a vidékbeliek semmit se szólnak szökésükről, — jegyzé meg Sándor gróf, — ebből azt következtethetjük, hogy az még nem jutott tudomásukra.

— Ez azt bizonyítaná, — vizonzá Báthory István, — hogy már elég messze vagyunk az erőtől. És ez nem is volna meglepő, ha figyelembe vesszük a hegyi patak sebességét, a mely hat óránál tovább sodort minket magával a föld alatt.



TISZTI EBÉD A NISI TÁBORBAN.



SZERB KATONÁK A NISI TÁBORBAN.

— Igen; így kell lenni! — mondá Sándor gróf.

Azonban két órával később néhány munkás, kik a majorház előtt elmentek, a nélkül, hogy megálltak volna, egy szakasz csendőrrel beszélgetett, a melyvel a város kapuja előtt találkoztak. A várost nem nevezték meg.

E hír nem volt alkalmas a menekültek megnyugtására. Ha csendőrök czirkáltak a vidéken, akkor valószínűleg az ő üldözésükre küldetnek ki.

— Pedig, — mondá Báthory István, — azon körülményeknél fogva, a melyek közt a szökésünk történt, azt kellene hinnök, hogy elvesztünk és hogy minden további nyomozás fölösleges.

— Nem fognak bennünket holtaknak hinni,

míg hulláinkat meg nem találták, — vizonzá Sándor Mátyás.

(Folyt. köv.)

EGYVELEG.

* **Dívtos ékszer.** Párisban a legújabb ékszer az *udsza*. Annnyiban új, hogy 3000 év előtt volt divatban az egyiptomi szépeknél. Az *udsza* nyitott szemét ábrázol, melyből egy könyecsepp látszik alágördülni. Az egészet négysszögletű ezüst-keretbe foglalják; ez pedig érc-szalagon függ, s úgy viselik a karon. Az egyiptomi hölgyeknek ez volt a legbecesebb amulettjük, a legerősebb talizmánjuk. Azt az erőt tulajdonították neki, hogy minden betegségtől megóv, szerencsét és boldogságot hoz. Az *udsza* a Horus szeme, mely bevillagítja a világot, megtermékenyíti a földet, az embereknek gazdagságot, a királyoknak hatalmat és dicsőséget, a gyermekeknek erőt ad. Körülbelül 1800 esztendőn keresztül az egyiptomiaknak ez volt a szent ékszere, mindenki hordta s egyetlen halottat sem temettek el nélküle. Jehova szeme a zsidóknál bizonyos tekintetben utánzata az *udsának*, mely úgy látszik, a legrégibb ékszer.

* **Az olasz korall** ez évben ritka és drága, mivel a szűret nagyon rosszul tötött ki. A veszteséget különösen a nápolyiak érzik meg, hol 500 hajó és 5000 ember foglalkozik kizárólag korall-halászattal.

* **Mesterséges eső.** Egy francia szaklapban bizonyos Max de Mansonyk azt az eszmét fejtegeti, hogy a levegő és az utczák tisztítására hogyan lehetne nagy városokban mesterséges esőt előidézni s pedig oly módon, hogy az eső 15—20 méternyi magasságból hulljon a földre. Kerekéken mozgatható vasból készült nagy állványokat akar e czélra alkalmazni, a miniket New-Yorkban használnak tüztöltés alkalmával. Az állványok a vízvezetékkel kapcsolatban szivattyuk segítségével öntenék alá az esőt, mely ily módon jobb szolgálatot tenne, mint a jelenleg szokásos locsolási rendszer.

* **Egyetemet alapított** Kalifornia Porto Alto községében egy Leland Stanford nevű szenátor elhunyt fia emlékére. Az alapító e czélra három uradalmat hagyott 85,000 hold terjedelemben, melyek értéke már jelenleg is negyvedfél millió dollárnál nagyobb.

* **Mozgó fejt szobor.** A milánói dóm egyik zugában egy valószínűleg még a második századból származó szobrot találtak, melynek feje érintésre mozog. A szobor Páriszt ábrázolja, a mint Venusnak almát nyújt. Kijáratásakor a fej hátsó részében íreget találtak s ebben egy rendkívül szép s ügyes kidolgozású kameát, mely szintén a szobor tárgyát ábrázolja.

* **Semmi sem új a nap alatt.** Német lapok, a francia tudós dicsőségét irigylve, kisütötték, hogy Pasteur módszerét a veszettség ellen már egy 1849-ben megjelent német munka leírta, tudatván, hogy e módszert egy Philadelphian élő Hering nevű német tudós sikerrel alkalmazza.

* **Páris lakossága** mintegy 115,000 lélekkel meglepett a legutóbbi népszámlálás óta. E fogyatkozást részben annak tulajdonítják, hogy az előkelők körök nem jól érzik magukat a köztársasági fővárosban s velök együtt sok szegény ember költözik el, kiknek különben is drága itt a lakás.

* **125 éves szegény özvegyasszony** halt meg nem rég Dél-Franciaországban, Auberivesben. Noyansban. Az öreg asszony már évek óta érzéketlen volt s oly összezsúrt, mint valami mumia. Közjótékony-ságból s fényképei eladásából élt s egyedül tápláléka leveles és pálinka volt.

KIRÁLYÉKNÁL.

Bizony rég ideje, hogy egy magyar király tudósával együtt tanakodott tudományos munka létrehozására; arra pedig, hogy uralkodó fejedelem levante fia saját készítette irodalmi művet nyújtott volna át koronás atyjának, nem is emlékszem.

Épen a Tisza-jubileum előtti napon kaptam a trónörökösöt levelet, melyben értesít, hogy ő Felsége december 1-én fogadja őt és az »Osztrák-Magyar Monarchia irásában és képben» szerkesztőit kiballgatásra, átveendő a munka első füzetét; ugyanabban meghív magához, a munka szerkesztőségét megitzetelésül adandó ebédre, megbizva, hogy a magyar szerkesztő és művészeti bizottság elnökeit, Haynald bíbornokot és Keleti Gusztáv igazgatót is hívjam meg a nevében. (A másik elnök, Benczur inkább elkészít egy képet, minthogy ünnepélyes lakomában vagy gyűlésekben részt vegyen.) Azonnal siettem a bíbornokhoz; nem volt senki az előszobájában, úgy kellett hozzá bejelentetlenül berontanom. Munkában találtam, mint mindig. Ajánló leveleket diktált praelatusának. Mert Haynald senkitől sem tagad meg semmit; az ő jótékony-ságának bőségzarvából hull minden, a mi aranyat ér; többek között az ajánló levelek: festő és zeneművész úgy számít azokra bel- és külföldön, mint hajdan az indulgentialis levelekre a másforma művészek.

A trónörökös azt írta a levelében, hogy elébb szép diplomatikusan puhatóljam ki, hogy nem lesz-e terhére a bíbornoknak a Bécsbe utazás? mert bár nagyon nehezen nélkülözne a jelenlétét, nem szeretné, ha csupán az ő kedvéért venne magára ilyen öreg ur akkora fáradságot. Megmutattam a bíbornoknak ezt a passzusát a levelének. Nagyon tudta méltányolni annak az értékét. Csak az »öreg ur« ellen tett exceptivát, tréfás tiltakozással. — »Legyen megnyugodva eminenciád: majd elmondják az ellenségei, hogy «nem öreg ur!» (Már akkor fújták is a követ.)

A Tisza-jubileum után harmadnapra (ezt már a mamelukok így fogják használni időszámításra, mint az Izlám-hívők a Mahomed futásá) odafenn voltunk a császári várpalotában a trónörökösnel pontban tizenegy órakor, Weilen barátom fekete frakkban, én kardosan és panyókásan: mindegyikünk a hóna alatt a maga füzetével, Weilen a némettel, én a magyarral (a mienk japáni papíra volt nyomva.) Ő Felsége előre figyelmeztetett, hogy elébb a magyar szöveget fogja ő Felségének átnyújtani; azért, mert Bécsben a magyar a vendég s a vendég az elsőbbség.

Ő Felsége ez alkalommal legbenső dolgozószobájában fogadott; nem a diplomáciai kihallgatások helyiségében. Csendes kis szoba az; egyszerű, pompa nélkül otthon. De mégis van benne valami felbecsülhetetlen pompa; két életnagyságu arckép. Mind a kettő ő Felségét a királynét ábrázolja, legvirulőbb ifjúkorában; csaknem egymás mellett áll a két kép, csupán egy közbesső ajtó által elválasztva: mind a kettő ugyanazon felfogásban, nem mint uralkodónót, de mint hódítónót örökölt meg a királyasszonyt egyszerű eszményi fehér öltözetben, a mire hosszú, tömört gesztenyeszínű fürtjei terden alul omlanak alá. Az első arckép oly tündérieren bájoló kifejezéssel tekint alá; a másodikon már uralkodik az anyai méltóság és boldogság kifejezése.

Ő Felsége igen derült kedélyben volt. Arcszine férfias erőfeszítő munkában edzett egészségre mutat, erőteljes kifejezésű vonásaiban, a nála megszokott fényesség párosult nyílt nyájasságon kívül, ez uttal valami örömsugárzó

gyöngédség volt a hangulatadó. Nem hódolat-fogadó monarchia és tisztelgő álltak egymás előtt; hanem apa és fia. A beszédek nem voltak írásból olvasva; hanem jöttek a szívből. Az egész ünnepélyes jelenet a valódi patriar-chalis üdvözlés és elfogadás színét viselte magán. Mikor a király kezét nyújtá a trónörökösnek s azt megsókolta a nyújtott kezét, ez a man-gusz saját puritán öszokásainkra emlékeztetett vissza.*

Ezután a trónörökös átnyújtá a királynak a mű magyar és német szövegű első füzetét; mire ő Felsége hozzám fordult, s magyarul szólva, elismerését fejezte ki a szerkesztőség és a munkatársak iránt, hogy ily rövid idő alatt lehetővé tették ily sok nehézséggel járó munka megindítását. S azután mind a két szerkesztő-vel hosszabban társalgott, értesülést kívánva a mű összeállítására és kiadására részleteiről: egyszer aztán ismét a fiához fordult: »Ezt a cikket te irtad, ugy-e bár?» kérdezé, a bevezető cikkre mutatva, s aztán a szerkesztőkhöz intézé rögtön a szavát: »Jól van az a cikkek megírva?» a mire én, még az illemes válaszon túl azt is bátor voltam felelni, hogy a főherceg a legjobb írója ennek a műnek. S ebben egy csepp hízélgés sincs. Oly rövid, tömör és kifejezésteljes irányba van Rudolf főhercegnek, néhány sorban egész képet visszaadó, hogy azt mindnyájan mintául vehetjük: innen és túl a Lajthán.

Ez ünnepélyes átadás után visszatértünk a főherceg lakosztályába, a hol együtt, Weilen tollviselése mellett, szerkesztődött meg a lapok számára való szövegezése a lefolyt jelenetnek.

Az elbocsátásnál tudatta velem a trónörökös, hogy a mai diszlokómán áldomást fog mondani a szerkesztőségre, a jelen és távollevő s még ezután közreműködendő munkatársakra; még pedig Haynaldot külön felköszöntve, mivel hogy egy bíbornok egyenlő tisztességben részesül a királyi hercegekkel.

En rögtön siettem ezzel a hírrel a Hotel Londonba. Ez Haynaldnak a szállója már negyven esztendő óta. Egész Bécs városában a legkedvetlenebb fogadó: olyanforma, mint nálunk volt a Hattyu. Maga adomázta el egyszerű a főpap, hogy mikor a bíbornoki kalapot elnyerte, a bécsi papság sietett a szállásán tisztelni s e miatt mindig nagy népcsoportosulás volt a London előtt. Egyszer lármát hall s az ablakon kinézve látja, hogy egy beképzett rendőrök a tömeg közl elfognak és bekísérnek. Felhívatta a rendőrbizost s kérdezte tőle, hogy mit vétett a befogott ember? — »Hát azt mondta, hogy kicsoda kopott kardinális lehet az, a ki egy ilyen szutykos vendégöbe száll meg?» Természetesen azonnal kieszközölte, hogy szigoru bírálóját szabadon bocsássák. — Hát azóta a Hotel London még mindig nem lett elegánsabb s a kardinális kapuját nem örzik svájci alabárdok; odalenn nem vár rá a gyaloghintó (hogy szentséges lábai a földdel ne érintkezzenek), előszobájában nem udvarol két praelátus selyem szutánban; hanem úgy kell megint (sikertelen kopogtatás után) berontanom egyenesen az elfogadó szobájába s felzavarnom a senki által nem örzött bíbornokot délutáni siestájából, és a mint értesült általam a mondanó főhercegi toasztól, rögtön fölfogta a handyzót: »Akkor nekem viszont felköszöntöt kell mondanom a főhercegre a munkatársak nevében.» — »Még pedig németül és magyarul, a dualizmus értelmében. Azt pedig le is kellene írni a nyilvánosság számára.» — »És én nekem nincs itt a praelatusom, a kinek diktálni szoktam.» — »Majd neki ülök én, tessék nekem diktálni.» És úgy történt. Haynald diktált, én meg irtam. (Annak is van már ötven esztendője, hogy

* A beszédeknek lapunk más helyén közöljük. Szerk.

legutoljára diktandó után járt a toll a kezemben). Csak két órai határidő volt, s azalatt még le is kellett tisztázni az eredeti koncepciót. Ebben már kisegített bennünket a Pázmáneum igazgatója, morvaországi születésű derék magyar ember.

A toaszt szövegét elhozta magammal, ez volt a válasz arra az emlékezetes felköszöntésre, melylyel a monarchia trónörököse a maga személti táborát, az osztrák és magyar írókat, saját asztalánál üdvözölte. Ugy hiszem, hogy mindnyájunk érzelmeit fejezte ki bennem. Mikor hazatérkezve, egy írői körben megjelentem, azzal fogadtak, hogy: »Most már igazán és komolyan írónak ismerjük el a főherceget, — mert lakomát adott és áldomást mondott.» — Tréfaként hangzik ez; de nagyon komoly értelme van.

JÓKAI MÓR.

EBÉDKIOSZTÁS ERZSÉBET NAPJÁN.

November 19-dike nevezetes nap a főváros szegényei életében. Lenn, a csendes Budának egyik nyugalmas zugjában, a Bomba-téren, melyet a balparti ember csak onnan ismer, hogy itt szokott állomást tartani a gőzhajó, midőn a Margitsziget árnyékos fái alá szállítja csevegő népét, szokatlan élénkség váltja fel ilyenkor a mindennapi egyhangúságot. Mintha a nagy város valamennyi koldusa itt adott volna találkát egymásnak. A kenyér- és zöldségárak kofák nagyrészt már mind betakarodtak, a szomszéd gözmalom és hajógyár lármája déli siestájában szünetel, alant a Dunán füstölő remorqueur-ök szállítják terheiket, hosszú uszályként vonszolva magok után a gerendákból összetakolt talpakat és tutajokat. Az ódon házak fárdatan bámulnak magok elé a téli szürkületben, roskatag fedeleiket ritkás der lepi el, mint agguló fejt az összes szálak, s a szemközti kaszárnyából kihangzik a napos káplár parancsozogatása, a meg a menászt hordó katonák kiáltozása.

A mint a déli tizenkét órát elüti, az Erzsébet-rendi plébániának Dunára néző kapuját czaftos gyülevész nép veszi ostrom alá, piros orral ideoda tipeget, fizekakat, csupokat tartva hóna alatt s valami meghatározhatlan zsvaj érthetetlen neszével rajzva körül. Brueghel eseménye méltó kép e szétült roskatag alakok, asszonyok, vénék, gyermekek, a kora vönség redőivel könyfoltos arcaikon, szalmabocskorba teker lábakkal, szakadó foltokkal, gyűrött kalapokban, cipőkben, melyeket a kanális iszapjából kurhászhatott elé a rongyszéd botja, és mindezekhez az állatiasságban elbutult vonások ijesztő rutsága, melyekre ma az ingenebéd reménye csak némi derengő lidérezfényt, a mit a jótékony magyar királyi szent emlékére évről-évre e napon szokott kiosztani a nevet viselő budai szerzet.

Semmi sem lehet megdöbentőbb, mint ez az ostrom, melyet az éhség intéz a jött kapuja ellen. Ah! a nyomorok erős karjai vannak. Két rendőrbiztos védi a zárt kapukat, melyeken át csak kis csoportokban juthatnak be a küntt állók, s minden kapunyitáznál egetrázó hurráh visszhangzik a sürü embertömegen végig s megindul a könyököknek, a karoknak és a terdeknek könyört nem ismerő harca, melyben nincs rokon, nincs barát és jó ismerős, megvakit minden ösztönt az éhező nyomorok az a lázzal festett álma, mely odabenn a gözölgő tányér körvonalalaiban rajzolódik eléje.

Azt mondtam, hogy a nyomorok erős karjai vannak. Nos, van egy még erősebb is, ez az újságírói tudvány által feszített idegzetü kíváncsiság. Magam sem tudom miként, de sikerült utat törönni a nedves rongyok és pálinka büzének kettős keresztüze között, elég lelkiismeretlenül nem gondolva arra, hogy melyik szerencsétlennek nyujtom meg könnyműven éhezése óráit. A sötétes kapuszin egyik oldalán piszkos fészeken át vezet le a falba vágott lépeső a könyhának pinzhelyiségébe, hol ezuttal egész sereg apacza foglalatoskodik az ebéd elkészítésével. Kosarakban gulákba rakott gombócok párnának mint gyilkos kartácsogolybiskó, amott puha fehér kenyérkaréjok mosolyog-

nak a szögletekben s egy nagy szakállu barna csuhás barát czipelgeti alólról a füstölő kondért tele káposztával. Alig ül ki egyik, a másik rögtön ott terem helyébe; de hiába osztja áldása jótéteményeit a jó nénék konyhájá, még sem bírja legyőzni azok étvágyát, kik a rögtönzött asztalok köré csoportosulva, reszkető kezekkel nyújtják ki üres tálaikat, érthetetlen köszönő szöveget rebegve.

De nemcsak étellel látja el a szegény nyomorultakat a szerzet alapítványának nemes inencziója. Egy idősebb apáca, mint valami keresztény Hébe, vérmelegítő jó piros borral tölti tele a bádóg kupát. S látni kell e beteges arczokon az idegek görcsös iatékát a mint bizsergve tüzi fel a hosszú kortyokban szürsölt bor nedve lanyhadt testüket. Mintha valami leszerelt húrú, régi kopott klaviatúrán tapogatna valaki végig bizonytalan, tétova ujjakkal. De azért szoltár az, a mit ezek az idegek, ezek a kintől és kéjtől vonagló izmok hallgatagon énekelnek. Szagattog, elhaló dal, de ott benne az örök refrain: *haláléujah!*

Egy kis kosárka, elrejtve féligakváncsi szemek elől, kendővel letakarva fedez néhány kis vörös csomagot, hasonlót azokhoz, melyekben az orvosok a porokot szökták adni betegeknek. Porok ezek is, csak hogy olyanok, a melyek a szűkölködő zsebet gyógyítgatják, a mire nagy szükség van e szegény embereknél, kik hetenként egyszer ha látnak meleg ételt. Pénz van bennök, néhány krajczárka, a mit a fehér kenyér mellé csuszat oda nagy titokban a jó néne, bizonyos fukarsággal bánva vele, mert hiába, ki tudja, vajjon a könyörületesség áldása, mely a pénzalamisználhoz fűződik, nincs-e átokra kalapálva e kemény vörös krajczárkában? Egy falat kenyér, résztvevő szánalommal nyújtva, a mennyország jótéteménye; de a krajczárka nincs fölírva, hogy nem a pokol zsoldja-e?

Goethenek igaza van, hogy a Lumpen sind bescheiden. Van bizonyos koldus-szemérem, mely nem bujja az utcasarkokat, nem rimáknodik összetett kezekkel, hanem «egre kiált bár, iszonyuan hallgat». Orahosszat állnak itt némelyek, míg a gözölgő tál füstje orruk alatt kavardik fel, a nélkül, hogy közeledni mernének, vagy ki nyujtanak sovány kezüket, csak száraz nyeldekkel, s elborult szemekben fel-felvirillanó vágó tüzevel árulják el, hogy részt kívánnának magoknak is az ingyen jóból, de nincs hozzá — tányérjök. Mert ennek a koldus-table-d'hôte-nak is megvan a maga arisztokraciája, az t. i., mely csupokkal, fazekakkal fölfegyverezve jelenik meg, és megvan a maga parasztja, a kinek semmi egyebe nincs istenada nyomráns és öt ujjánál.

Nem tesz semmit. Sorra vándorolnak a cseréptálok és fakanalak. Egymás kezéből kapdosák ki s némelyek ott álló helytökben, megörbesztett nyakkal karéj-kenyeröket hónok alá szorítva habzsolják fel a forró fűzeléket, míg mások, kik már némi civilizáltabb hajlamokkal is bírnak, csoportokat, társaságokat alakítanak, letelepedve az udvarban az eresz alá s tréfakkal is fűszerezve a falatot. Egyiköktől, egy bekötött lábú borzas öregtől, csapos szakállal, ingtelen barna teste körül csavart rongyos shawl-lal, valakinek eszébe jut megkérdezni, hogy honnan tudják hát, hogy itt ezen a napon ingyenbe megy az ebéd? — «Hogy ne tudná! Hiszen mindennap ujságot olvas!» röhgöri rá cynikus élcelődéssel egy vásott suhanék s nosza megindul a kacaj egyikről a másikra ragadva, démoni féktelenséggel, mint oly embereknél, a kik rég nem próbálták a nevetést, s most egy pillanat mint öröme kicsalja azt megdermedt ajkairól, futó-kövökből a szikrát. Még annak a lángvörös, puffadt képű vén koldusnak arcán is, ki valaha Mexikóban hadakozott, s most nagy bajuszt lenéző világ-megvetéssel mozgatja tányéra felett, mintha észrevetlen derü olvasztaná fel komor vonásait. Egy illanó napsugár, mely röptében odavilágít nyomoruk sötétjébe, s aztán soha többé nem tér vissza.

Pedig hát itt rejlik voltaképen a nagy misztérium, mely gondolkodásra ingerel. Nyolcz-száz szegénye jelenik meg néha a fővárosnak az Erzsébet-napi ebédkiosztásokon. Maga a vörös arcu mexikói — mondják — egyike a törzsvendégeknek, a ki évről-évre jelen van. Nyolczszáz ember, a kik számára nem csináltak kalendáriumot, s a kik mégis pontosan eszékben tartják e napot, nem tereli el figyelmüket

sem a szerb-bolgár kérdés, sem a miniszterelnöki jubileum, s a kitűzött időben megjelennek, mintha aranyos meghívón invitálták volna két szál bombócra — vajjon nem pompásan szervezett társadalomnak kell-e annak lennie, melynek ilyen szabatos értesülései, ilyen pontos hagyományai vannak?

Künn már csak elhaló morajokban hallszik a kaput ostromló tömeg zavaros kiáltása. A nyitrai tót napszamos, fehérített gyolcszinű arcával, tuskés kese-bajszával, szuró sertéjü Adám-csutkájával, a krajnai vándorlólégény, hátára fűzött pintlijével, a határszéli megyék csupasz képü öszerágerre, s a Ráczváros és a Gellérthegy-oldal földhöz ragadt sváb népsége, fagyttól kékre csipett arczczal gomolyog mind szűkebbre szoruló körben, melynek külső periferiáját asszonyok és gyermekek képezik. Mert ezeknek az embereknél, a kiknek Prudhon van szájukban, karjaik s ökleik ugyancsak Darwin mellett tanuskodnak. A kicsinyebbje jó soká várhat, míg a földi javak kapuja számára is feltárul. Addig ott zsvajlanak, mint élesen csipelő verebekhez a kopasz lombokon, dévajkódva és visizkva; egymást kézen tartó kis testvérek, kiket anyjok küldött, nagy edényeket czepegetve, kuszált hajjal és sáros lábbelikkal, köténes inasgyerekek, kiknek jó alkalom ez a májsztrám sovány kosztját megpótolni, s végre néhány szemérmesebb nőalak is, tagjai felett jobb időkre valló ruházat fakult szövétével, félénken tükölgatva a nagy kendő alatt az áruló tányért. És szipkák dobatnak a levegőbe, kacaját és szitók, ütleg és szóváltás, susogás és éneklés, fenyegetés és pityérges egymást szakítja meg, ott kergetőznek és játszadoznak, néhol hajba is kapva míg a rendbiztos atyai közbelépése véget nem vet virgencz dalokadásaiknak.

Konyhárol kivert ebként, mely elégedetten nyalja száját és nyujtözkodik, gyűlnek a plébánia tulfelöli oldalán azok, a kik már megébedeltek, s kiket ugyancsak nógatni kell a kimenésre az átjáró belső kapuján. Ki tudná megmondani, hányanak lelkiismeretét nyomja közülök a kidiplomatizált kettős adag? Sebai, csak hogy a gyomrukát is nyomja! Ott látom mexikóimat is újra, a mint nagyokat szuszogva veri ki tenyerébe törött cseréppípját s keres a földön egy kis bagó-hulladék után, mely méltón fejjeze be ezt a napot, a mire a koplalásnak háromszáz hatvannegyű napja következik.

V—r.

A TISZA-JUBILEUMRÓL.



A dísz-album táblájának közép-része.

Lezajlott a nagy ünnepély, melyet az ország szabadalvú partja abból az alkalomból rendezett, hogy a part vezére, Tisza Kálmán a kormányelnöki székben a tizedik esztendőit is betöltötte. Magáról az ünnepélyről volt már szó lapunkban is, lefolyásról megemlékezett társalapunk, a «Politikai Újdonságok», mi ez alkalommal csupán még néhány részletről kívánunk szólni.

Mult heti számunkban említést tettünk arról a díszes albumról, melyet az országgyűlési szabadalvú párt nyújtott át a miniszterelnöknek. Ez emlékalbumnak nem csupán tartalma bír jelentékeny műbecsrel, a mennyiben a benne foglalt tizenkét kép mindenike elsőrendű magyar művész ecsete alól került ki; de figyelemreméltó maga az album kötése is, mely becsléletére válik könyvtökö-műparunk szép fejlődésének. Az album ugyanis nagy harántétrű,

56 cm. hosszú, 36 cm. magas alakban, finom angol sárka sertésbőrbe van kötve. Hátsó tábláján a miniszterelnök monogramja látható, koronával, koszorúba fonva, alól egy bronz-táblácskán az 1875—1885 számokkal. Négy sarkán nagy zománcozott gombok, melyeken az album nyugszik.

Az első táblán, melynek középrészét rajzban itt bemutatjuk, a Tisza-család czimere áll, vert bronzból, melynek színei tüzből vannak zománcozva. A tábla négy sarkán díszítőmunkák alkalmazott tulipánok magyar stílusban vannak tartva. Az album zára a magyar czimerral van díszítve. E díszmű, mint említők, Posner műintézetében készült.

A SZERB TÁBORRÓL.

Ugy látszik, az események nagyon rutul meghazdolták azt a lelkesedést, mely a szerb népet eltöltötte a háboru megindulásakor. Milán király, ki a legvérmesebb reményekkel indult ki Nisből, hogy megfenyítse a terjeszkedő bolgárokat, újra kénytelen volt oda visszatérni és pedig távolról sem abban a hangulatban, melyben a harcöt megkezdte. Nis különben a legélénkebb pontja ma is a szerb hadiállásoknak, a katonák követelik a háboru folytatását s az elkecserecs az utóbb történet felett csak még jobban izgatja a kedélyeket, melyek sehogyssem akarnak szakítani harc- és bosszúvágyó reményeikkel.

A város falain kívül álló és valaha bizonyosan temető-helyül szolgált mecsáros térségen vannak a szerb tábori sátrak felállitva, mely térség az utóbbi esztések következtében bokáig érő sárral van borítva s a legénységnek sok betegséget okoz. Mindamellett a tábori élet szokott feszeltensége itt sem tagadja meg magát, s különösen vig volt az élet az első napokban, mikor 30,000 katoná szállítását itt a szabad ég alatt. A szerb katona különben is lelkesedő, könnyen lobbanékony és élénk, tüzes vérmérsékű. Nem csoda, hogy a nisi tábor mozgalmas látványt nyújt, a székhelyét oda áttett királyi udvar, a tóduló idegenek, a behívott tartalékok, vállalkozó hírlapírók, vereskeresztesek stb. közepette. Két képünk egy-egy részletet mutat a tábori életből, egyikben a tisztek ebéds látszik, a mint egyre-másra hajtogatják a tüzes negotint, Szerbia legjobb fajta borát, — a másik pedig a katonák sátrait tünteti fel, lobogó tábori tüzekkel, érdekes tarka csoportozatokkal. Mindkét kép Wlatiowics belgrádi fényképész felvétele után készült.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A «Budapesti Szemle» deczemberi füzeté legelől Kölcsey Ferencnek két levélét közli Szemere Pálhoz s Szemere társ gyűjteményéből. E levelek Kölcsey ön-életrajzi jegyzeteit foglalják magukban s a költőnek számos, ugyane gyűjteményben levő még ismeretlen levélével együtt Kölcsey összes műveinek a Franklin-társulatuál jövő évben megjelenő új kiadásában fognak közöltetni. Irodalom-történeti becsű még e füzetben Stein Anrél tanulmány az ó-perzsa vallásos irodalomról és Heinrich Guszttáv Blumauer Alajosról, az Aeneis egykor oly híres travestálójáról. Asbóth János Jajczáról, a magyarok utolsó végváráról Boszniában közöl részletes leírást történeti viszszetekintésekkel. Végül Arthur a takarékpénztári betétek biztosításáról ír jogi tanulmányt. Marczali Henrik «A kamarai okiratok és Horvátország» czim alatt fejtegeti, hogy ama nagy politikai zajt okozott okiratosomóhoz Magyarországnak joga van. Láng Lajos az országos statisztikai hivatal újabb adataival bizonyítja, hogy 1880 óta Magyarország népessége örvendtesen szaporodott. — A szépirodalmi részben Washington Irving «Rip van Winkle» beszélt találjuk Ács Zsigmond fordításában, Lévcy József Burns «Szép Zsanett» költeményének fordítását adja és ifj. Reményi Ede az Euripidész követő görög irodalomból néhány epigrammát; van egy eredeti vers is Horváth Boldizsártól, mely, mint czime — «Arany halálakor egy talmi hazafihoz» is mutatja, az oly magyarokat akarja ostromozni, kik az aranyt többre becsülik — Aranyál. Az apróbb közlemények közt van Duka Kőrösi Csomáról, Max Müllernek Indiáról, Szinyei Józsefnek a komáromi és K. Nagy Sándornak a nagyváradi magyar színészetről, dr.



FORGÁCH ZSIGMOND ORSZÁG KAPITÁNYA S UTÓBB NÁDOR.
(A Magyar Történelmi Életrajzok új füzetéből.)

Lipp Vilmosnak a kezhelyi sirmezőről irt munkánk, továbbá a Fiók Károly által fordított hindu regék ismertetése. Hunfalvy Pál Maniu bukaresti akadémiai titkár munkája ellen polemizál és gr. Pongrácz Frigyes Jókai egy pár állítólagos történeti tévedése ellen szólal fel. A «Budapesti Szemle» jövő évi folyamán is a Franklin-társulat kiadásában jelen meg, s 12 firtal lehet rá előfizetni.

A «Magyar történelmi életrajzok», e mindinkább kedveltebbé váló vállalat, már II. évfolyamát kezd meg legújabb füzetével, melynek tartalma Forgách Zsuzsánnának életrajza Deák Farkastól.

A regényes mozzanatokban gazdag életpálya érdekében főként az előadás s mely belepillantást enged vetünk e boldogtalan nő lelki életébe, kit szerencsétlensége múltává tesz mindenki számlására. Forgách Zsuzsánná br. Révay Ferencnek neje, kinek kiterjedt uradalmi voltak Turóczban, de mindez nem pótolhatta neje néli családi boldogság hiányát. Ferje részeges és durva volt s ezért nem szerethette, hanem Bakics Péter iránt gyuladt lángra. Megtudva ezt a féltékeny férj, nejeit helicsi várába zárta honnan Bakics detekói várába szöktette a Corpus Jurisban ebből az alkalomból fordul elő Forgách Zsuzsánná neve, miután az országgyűlés törvénykezést hozott ellene, mint szökévény ellen 1608-ban. Az ehhez fűzött pör iratait tartalmazza egy fasciculón a Révay-család levéltárában, melyet Deák Farkas föltalált. A közvélemény végre is a szerető pár felé fordul, s megemlektülve a zaklatásoktól, boldogan töltik életük bátralevő részeit. A szép és regényes fordulatokban gazdag életrajzot több kép érdekessíti, így Szklabnya, Komjáth, Malaczka, Kis-Selmecz, Detrekó és Bítse vára, a pozsonyi székesegyház, a ferencziek nagy-szombati zárdája, továbbá Rudolf császár, Mátyás főherczeg, Thurzó nádor, Forgách Zsigmond arczképei, Forgách Zsuzsánná egy atyjához írott levelének másolata, Beregszászi Péter ez ügyben irt apologiajának czimlapja stb.

E füzetben veszi kezdetét Fraknói Vilmostól is Pázmány Péter életrajza, egy eddig ismeretlen arczképpel, és Kolozsvár egy XVII. századbeli sikerült kivitelű látképpel. Ez utóbbi kép Lanfrancioni gyűjteményéből való és Van der Rye, II. Ferdinánd udvari festőjének 1617-ből eredő műve. Közöljük a füzetből mutatványképen a később nádorrá lett Forgách Zsigmond arczképét, mely egyike az idők legszebb metszeteinek. A «Magyar Történelmi Életrajzok» elő-

közé Vas Gerebenről, és dr. Sziklay János végzik. Az illusztrációkat Gyulai László vállalta el. Az összes művekben körülbelül négy száz kép lesz. A kiadás nyolcz kötetre terjed. Vas Gereben legtehetőkeresebb írónk közé tartozik. Regényei nem a képzelet költői alkotásai, de a magyar élet közvetlen hűségű képté tárják föl. Mindig van ezekben korfestés és a kor embereinek találó jellemzése. A harminczes és negyvenes éveinek mintegy emlékalbuma, telve eleven színekkel, és a nemzet minden osztályának alakjaival. A nemzetiségért vívott küzdelmes korszak történetének kiegészítője, az akkor uralkodott szellemnek, társaséletnek képe tárul föl regényeiben. Bizonyára meg is találja az érdeklődést széles körben.

«A percemonti torony». Sand György ismert regénye Zichy Camilla fordításában megjelent az Athenaem kiadásában. Ára 1 frt.

A székely-egyleti naptár ez évben ötödik évfolyamában jelent meg. Czikkei főképen az erdélyi részekre vonatkoznak, s szépirodalmi olvasmányok. József főherczeg és családja tagjainak, Lónhart gyulafehérvári kath. püspöknek, Szász Károly, Szász Domokos ref. püspököknek, Pótsa József háromszéki főispánnak, Cserei Jánosnének, a jótékony és nemeslelkű hölgynek, báró Szentkereszty Stefánjának, a kézdí-vásárhelyi árvalány-nevelőintézet elnökének arczképeit közli. A terjedelmes naptár ára 25 kr.

Megeyi naptárak. Számmer Imre székesfehérvári kiadó a jövő évre öt naptárt adott ki, u. m.: Székes-Fehérvári naptárt, Veszprémmegeyi naptárt, Somogy-megyei naptárt, Zalamegyei naptárt s Tolnamegyei naptárt. Mindenikben vegyes olvasmányok, adomák, s az illető megyének czimára foglaltatnak. Egynek-egynek ára 30 kr.

Előfizetési felhívások. «Dajka-könyvecske» czim alatt gyakorlati irányú kiadénevelési kézikönyvre hirdet előfizetést Eötvös Károly Lajos (VI. vámház-körnt 10). A négy ivre terjedő mű ára 30 kr. — «Szalon-történetek» czimú 10—12 ivre terjedő gyűjteményre hirdet előfizetést Paál Árpád (Ferencc-József-rakpart 19). Egy példány előfizetési ára 1 frt 50 kr., díszkötésben 2 frt 50 kr.

Reviczky Gyula felkéri a «Magánydal» czimmal deczember folyamán megjelenendő verskötete ivtar-tartott, szíveskedjenek az iveket hozzá (Kassára) mielőbb beküldeni.

«25 eredeti magyar dal» czimán az orsz. zene-akadémia végzett növendékei — kik nagyrészt ismert nével bírnak — izlésesen kiállított népdalfüzetek adtak ki. Van a füzetben néhány csinos műdal, jele-sebb költőink költeményeire szerelve. A füzetet id. Ábrányi Kornél szerkeszté; ára 4 forint.

Patti Adéline, ki a magánéletbe szándékszik visszavonulni anyni művészi diadala után, még egy utolsó európai körútra indul, melyen 50 hangversenyt ad; Budapestet is meglátogatja, hova már e napokban megérkezik. Hangversenye a vigadóban lesz decz. 12-én, s részt vesz benne sokat emlegetett vőlegénye: Nicolini tenorista is, valamint két grófi zongoraművész s a Ferraris grófkisasszonyok.

A népszínház e hó 1-én, Klárné Angyal Ilka Urak és cseledek czimú bohózatával kezdte meg új darabjainak sorozatát. A darab, mely a népszínház szorgalmas nótápillantak második műve, gazdag bohózat elemekkel, bár nem mindig tartja meg ezek alkalmazásában a jó izlés határait. Azt azonban el kell ismerni, hogy a szerző né ismeri a színpadi technika természetét s ügyes kézzel fűzi a cselekvényt, mely nem ment a vastag túlzásoktól és képtelenségektől sem. A darab meséje a következő: Nepomuk inas szereti Tercsi szobalányt. De kettőjük közt áll a szerelmes természetű szakácsné, a ki libacomb-bal s az irt arzi alatt egyéb drága maradválkaival győzi az inas szívénét ostromát, a min a szobalány majd hogy meg nem pukkad. Egy baj is jön közebe, hogy Tercsi balsorsa megpecsételtessék, de a Nepomuké is. Ez utóbbinak derék budakeszűi sváb szüleit a tönk fenyegeti jótállások miatt; bejönnek a szegények: tán a Muki gazdái segitenének rajtok. De fájdalom, ezek is (egy koczagavallér és egy szép fiatal özvegy, a testvére) pazarló, mágnás-majmóló élet-módjuk folytán ép e pillanatban jutnak a bukás széléire. Azonban a szerelmes szakácsnének van egy pár száz forintja s egy pár sorsjegye: ezt fölajánlja Nepomuk-nak, Nepomuk házasságot ígér neki kétségbeesve érte. De a sors egyet fordul. Az uraknál föl van gyjezeve a szakácsné sorsjegyeinek a száma s a gavallér-gazda észreveszi, hogy a szakácsné 200,000 frtot nyert. Egy merész elhatározással s a szakácsné lábait elve veti magát, a ki persze siet Nepomuknak az utat kiadni. Már az esküvőre mennének, mikor szerencsés fordulatok kiderítik, hogy a szakácsné a nyertes sorsjegyet eladta, még mielőtt nyert volna s egy gazdag fiatal sertéskereskedő állandó szerelme a szép fiatal özvegy iránt s a szerelmével járó nagylelkűség mindent szerencsés végre juttat.

Az inas szerepe Polymosinál, valamint a szobalányé Pálmáinál mulatságos személyesítőkre talál-tak. Hatással játszókat szerepöket Csatai Zsófi (szá-

